БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959
АПРЕЛЬ
5
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 69 (4297)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ЧУРТТУҢ ХОВУЛАРЫНДА (1 арын).

Чеди чылдың баштайгы чылында бүгү культураларның бедик дүжүдү дээш (1 арын).

Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы — Москвада (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: К. Очур-оол. — Партия хуралы кижизидилгениң школазы, Д. Ондар.— Партия хуралы клуб ажылының дугайында, М. Дамчай.—Лекцияларны дыңнаксап туралар (2 арын).

М. Чүльдүм.— Район башкыларының хуралы (2 арын).

А. Чараш-оол.— Партбюро кежигүнү (2 арын).

Г. Левертовская. — Школачыларның кылган чүүлдериниң делгелгези (3 арын).

Т. Дамбажык.— Колхоз бүдүрүлгеинде хереэженнерниң күш-ажылы (3 арын).

Г. Баранова.—Эң эки арыг-шевер, колхоочу суур, колхоочу бажың дээш (3 арын).

В. Сат.— Совет Тываның бюджети (3 арын).

Иштван Дарваши.—Венгрияның салым чолунга төөгүлүг әргилдениң хүнү (4 арын).

Тайбың чугаалажышкынарның идеязы тиилээр (4 арын).

МАР-ның улустуң улуг хуралының сессиязы (4 арын).

М. Мамонов.— Апрельде чаа кинолар (4 арын).

МАЙ МУРНУНУҢ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫЖЫН КАЛБАРТЫР

Бистиң чуртувуска коммунистиг нитилелдиң тургузуушкунун калбартырының улуг чазагай программазын хүлээп алган Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының әлчег чоб XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге улам соок кирген бүгү совет улус-биле бир дөмей Тываның ажылчы чоннары ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар.

Областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының баштайгы чылы 1959 чылдың бирги кварталының планын эрестиг күүседеннер. Шуурмактың райүлетпүр комбинадының ажылчыннары бо чылдың баштайгы кварталында нинти продукция бүдүрер планын 134 хуу, бараанныг продукцияныын—144,2 хуу күүседкен, пландан ажыр 186 муң рубльдиң продукциязын бүдүрүп үндүрген. Чоннуң амыдырал хереглелиниң чүүлдерин көвүдедир дугайында хүлээлгезин шуурмактың чедиишкинниг күүседип турар.

Эрткен чылын хожудангай ажылдап турган Бай-Хаактың райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының ортузунга социалистиг чарышты калбартканының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткенiниң түнелинде ол коллектив 1959 чылдың баштайгы кварталында нинти продукция бүдүрер планын 132,4 хуу, бараанныг продукцияны — 145,4 хуу күүседкен. Ол ышкаш Чадаананың үлептүр комбинады баштайгы кварталдың бүдүрүлге планын ниити продукция бүдүрер талазы-биле 104,8 хуу, бараанныг продукция бүдүрер талазы-биле 117,5 хуу кылдыр хуусаа бетинде күүседкен.

Малды менди кыш ажырар, ооң чаш төлүн бүрүн доруктуруп алыр, сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле боттуг көргүзүглерни областың колхозтарының, совхозтарының ажыл-ишчилери чедип алган. Мал ажылының, часкы тарылгага белеткелдиң талазы-биле Чөөн-Хемчик районда «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде болгаш көдээ ажыл-агыйга-даа улам бедиңеринче, аңаа үндезилээш, бүдүрүлге планнарын түгле долдур эвес, а хуусаа бетинде ажыр күүседиринче, продукцияның бот-үнезин чигедиринче, ооң чаңгыстың хемчээлин бүдүреринге чарыгдалдарны шиитпирлиг эвээжедиринче угланган турар ужурлуг.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының удавас болур улуг байырлалынга—Май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжындан дашкаар чангыс-даа ажылчын, тудугжу, колхозчу, механизатор, чоланчы туруп болбас ужурлуг. Социалистиг чарыштың хүлээлгезин алган соонда ону ыяавыла күүседир херек. Чер-черниң партия, профэвилел, комсомол болгаш ажыл-агый организацияларының удуртукчуларының кол соруглазы чүдел дизе, май мурнунуң социалистиг чарыжын ажыл-ишчилериниң ортузунга улам-на калбартырында, чарыштың түнелдерин чогуур үезинде үндүрүп, хожудап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедиреринде. Май 1-ниң байырлалынга күш-ажылчы чаа-чаа типелдерлиг ужуражыылыңар!

КУДР-ның Улустуң дээди хуралының Президиумунуң Даргазы Цой Ен Генниң Москвада чедип келгени

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң дээди хуралының Президиумунуң Даргазы Цой Ен Генниң найыралдың али-чоруу-биле чедип келгенин москвачылар ак-ыдүмачы өөрүшкү-биле болгаш найырал-биле уткуп алганнар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Совет Эвилелинге кээп көрүңер деп ону чалаан. Эш Цой Ен Генниң болгаш ону үдээн кижилериниң иүүрү-биле совет кижилер болза, социализмни тургузуп, бодунуң төрээн чуртун тайбың арга-биле каттыштырары дээш демисежип турар Кореяның эрес-дидим, маадырлыг чонунга байырны чедирип турган.

Бедик аалчыны уткуп алыр дээш, Внуково аэродромга чүс-чүс москвачылар чыглып келген. Эштер А. Б. Аристов, Ф. Р. Козлов, Н. А. Мухитдинов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы И. С. Кодица, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, ССРЭ-ниң министрлери А. А. Громыко, Н. С. Патоличев болгаш албанның еске-даа кижилери аэродромга четкилеп келген.

Москваның шагы-биле 12 шак 55 минута турда «ТУ-104» деп тускай самолет аэродромга кээп хонупкан.

Пхеньяндан КУДР-ның Улустуң дээди хуралының Президиумунуң Даргазы-биле кады КУДР-ның министрлер кабинединиң даргазының оралакчызы Хон Мен Хи, Улустуң дээди хуралының Президиумунуң секретары Кан Ряи Ук, КУДР-ның даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ли Дон Ген болгаш үдеп чоруур еске-даа кижилер, база ССРЭ-ниң КУДР-да элчини А. М. Пузанов олар база четкилеп келген.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың келген аалчыларга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы И. С. Кодица чүве чугаалаан.

Ооң соонда Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң дээди хуралының Президиумунуң Даргазы Цой Ен Ген чүве чугаалаан.

ЧУРТТУҢ ХОВУЛАРЫНДА

АЛЕКСАНДР ГИТАЛОВТУҢ БРИГАДАЗЫНЫҢ МЕХАНИЗАТОРЛАРЫ ТАРЫП ТУРАР

НОВО-УКРАИНКА. (Кировоград область). (СЭТА). Социалистиг Күш-ажылдың ийи дашкыр Маадыры Александр Гиталовтуң бригадазының трактористери СЭКП-нин XX съездизи аттыг колхозка чазын эрте тарыыр бода тараалардың болгаш тарымал тооруктуң тарылгазын, күзүн чажып тараан тараалардың немелле чемгерилгезин болгаш илиртээшкинин доосканнар, бо бүгү ажылларны эрткен чылга бодаарга үш хүн эрте чоруткан. Механизаторлар тарымал тоорук тарылгазынга дәрбелчин-уяланчак кыдыр тарыыр сеялкаларны ажыглазын, күш-ажыы чарыгдалдарын барык-ла бүдүн чартык катап кызырар арганы ол берген.

Бригаданың трактористери чигир свеклазы болгаш кукуруза тарылгаларынга хөрөүнүү хынамчалыг белеткээннер. Мында ам чигир свеклазының тарылгазы эгелээн. Баштайгы он-он гектар черлер тарыгтынган.

Чеди чылдың баштайгы чылында гектар бүрүзүндеп 24 центнерден эвээш эвес тараа культураларын, кукурузаның 20 центнер тараазын болгаш 400 центнер ногаан массазын, тарымал тооруктуң 22 центнер болгаш чигир свеклазының 300 центнер дүжүдүн алыр дээш бригадада бүгү чүүлдер кылдыыт турар.

• • •

УЗБЕКИСТАННЫҢ МУРНУУ ЧҮГҮНДЕ ХЛОПЧАТНИК ТАРЫЛГАЗЫ ЭГЕЛЗЭН

ТЕРМЕЗ. (СЭТА). Сурхан шынаазында чылыг каан хүннер болуп турар. Чамдык хүннерде агаарның температуразы 20—29 градус чедир көдүрүлүп турар. Хүнге эки чылаан чиик элезинниг хөрзүннерде хөвеңнин оюк-диликтеп тарыыр тарылгазы эгелээн.

Эрткен чылдарның тарылгазындан ылгалыштыр тарылганы бо чылын колдуунда дәрбелчин-уяланчак арга-биле чорудуп турар. Чаа техниканы калбаа-биле ажыглап тудар. Областың көдээ ажыл-агый артельдери «СКГК-4-6» деп маркалыг хөвең тарыыр 100 хире сеялкаларны немештир садыы алган. Ол болза тарылганы 7—10 хүннер иштинде чорудар арганы хөвең ажылдыг ажыл-агый бүрүзүнге берип турар.

• • •

БУРЯТИЯДА ЧАС

УЛАН-УДЭ. (СЭТА). Маңаа час аңаа эвес эрте эгелээн. Ховулардан хар дүрген арлы берген. Эрткен чылгызындан барык-ла бүдүн чартык ай эрте илиртээшкин эгелээн. «Иволгинский» деп чаа совхозтуң механизаторлары ховү ажылдарынче бир дугаарында эгелеп кирген. Ында кызыл-тас тарыырынга тускайлаан чайын аңдарган он-он гектар черлер илиртеттинген.

• • •

ДАГЛЫГ ЧЕР АЖЫЛЫНЫҢ ДУЗАЛАКЧЫЛАРЫ

ФРУНЗЕ. (СЭТА). Киргизияның ховү ажылдакчылары-биле кады көдээ ажыл-агый авиацилазының самолеттарының он-он экипажтары чеди чылдың бирги чылында бедик дүжүт дээш демиселче киргеннер. Олар Ош областың болгаш Чүй шынаазының көдээ ажыл-агый артельдеринде тарылгаларны минеральдыг чемишчидилгелер-биле немей чемгерип турар.

Киргизияда авиабөлүк бо чылын самолеттарның дузазы-биле чигир свеклазының, хөвеңнин, күзүн тараан тараалардың, садтарның болгаш тооруктуң чимистиг аърга-ыяштарның 300 муң гектар тарылгаларын ажыдап кылыр. Хөвеңнин бүрүлерин авиажедири-биле хлорат магний деп чаа препаратты улуг хемчээлдерге бир-ле дугаарында ажыглаан турар. Ол ажылды бүгү плантацияларның үштүң ийизи хирезинг-чорудары төлевилеттингеп. Авиаторлар он-он муң гектар черлерге хоралыг сигеннер болгаш техниг үнүштер-биле демисел чорудар.

• • •

КОЛХОЗЧУЛАР СӨЗҮН ЭЗЛЕП ТУРАР

РИГА. (СЭТА). Латвияда хүнзээрек, чылыг хүннер болуп турар. Ховү ажылдарының фронтузу база калбарып турар. Мурнуу талакы районнарда күүнү андарган черлерниң илиритээшкини чоруп турар. Чамдык черлерде эрээн хөрөүннерге вика-суда холумазан тарыыры эгелээн. Часкы эрте тарылгалар орай тараан тарылгаларга бодаарга 20 — 30 центнер хөй ногаан массаны берип турарын Зилупск районнуң «Совет Латвия» колхозунуң практиказы көргүскен.

Республиканың колхозтары чеди чылдың баштайгы чазын бүрүн дайынчы белеткелдиг утпаннар. Чазын тарыыр тараалар тарылгазынга хереглээр бүгү черни күзүне ең андарып каан турган. Трактторларны болгаш еске-даа машиналарны хуусаазындан эрте септээн. Органиктиг чемишчидилгелерни ховуларже эрткен чылдазындан ийи катап хөйнү төккен. Бүгү колхозтар бедик шынарлыг үрезиннер-биле боттарын хандыртынган.

Латвияның көдээлериниң ажылышчилери эрткен чыл-биле деңнээрге бо чылын тараа культураларының дүжүдүн 3—4 центнер, картофельдиин 30—40 центнер, чигир свеклазының 40—50 центнер бедиерин, часкы тарылганы бедик агротехниктиг деңнелге 5—10 хүннерде чорудар деп хүлээнгеннер. Колхозчулар бодунуң сөзүн чедиишкинниг күүседир дээрзин ховү ажылдарының баштайгы хүннери хереченил турар.

ЗАВОЛЖЬЕНИҢ ХОВУЛАРЫНДА ШЫК ДЭЭШ ДЕМИСЕЛ

САРАТОВ. (СЭТА). Областың тараажылары эрткен кыжын механизастаттынган чепсек-херекселдер-биле 2 миллион гектар ажып турар шелге хар ызырындырыышкынын чорутка.

Баштайгы чылыг хүннер эгелээри билек хөрөүнге шык мөөңнээр ажыл улам күштелген. Кыжын хар ызырындырыышкының барык-ла бүгү шелге чоруткан районнарның колхозтарында ам эриг сугларны сайгарар ажыл чоруп турар.

Заволжьенин колхозтарында болгаш совхозтарында күүнү тараа тараалары немей чемгерер ажыл база эгелээн.

Чеди чылдың баштайгы чылында бүгү культураларның бедик дүжүдү дээш

Чедир кылдынмаан чүүлдер турбас ужурлуг

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң кежигүннерл чеди чыл планының баштайгы чазынында ниити тарылга шелүн 4144 га чедирер болгаш азы эрткен чылдагызындан 400 ганы немээр соруглаңа салган.

Ховү ажылының ийи бригадаларынга хереглээр 500 тонна үрезиннерни арыглаш, ырак чер болур Хендергениң комплексилиг ховү бригадазынче 30 тонна сула, арбай үрезиннерин сөөртүп турар. Часкы ховү ажылынга хереглээр тергелер, харжактар болгаш аъттың дериг-херекседери септеттинген. Тарылга шелүнге 300 тонна өдек төгер планны күүседир дээш эш Х. Доржунмаага удуртқан кукуруза звенозунуң кежигүннери ажылдап турар.

Кол турлаг болур № 1 ховү бригадазының төвүнде механизаторлар чүрттаар бажыңны болгаш клубту бригаданың кежигүннери боттары тудуп турар.

Ногаа бригадазының кежигүннери 200 рамаларны белеткээн, парник оңгарларынга 30 ажыг тонна өдекти урган болгаш помидор үрезиннерин түс-түс бажыңнарында өстүрүп эгелей бергеннер.

Колхоз бо чылын Шагаан-Арыг МТС-тен көдээ ажыл-агыйның ягзы-бүрү техниказын бодунга садып алган. Оон иштинде «ДТ-54» трактор 7, «Беларусь» трактор 3, сеялкалар 22, кукуруза олуртур машиналар 4, комбайннар болгаш боду чоруур комбайннар 10, силос комбайны 2, культиватор 2. Колхоз бо чылын эрги 14 трактористерге, 12 прицепщиктерге немей 12 чаа трактористерни өөредип алган.

Ховунуң ажыл-ишчилеринге чем белеткээр кижилерни Шагаан-Арыг хоорайда поварлар курузунче өөредип чоруткан болгаш ниитининг чеминге хереглээр тараазы арыглап белеткээн.

Часкы ховү ажылдарынга чамдык кылынган белеткелдер-биле чергелештир четпестер база барын демделгезе чогуур. Эрткен чылын чер ангырылгазының планын күүсетпээнинин чылдагаанындан бо чазын 2000 га черни удур ангырып чажар ужурга таварышкан. Ховү турлаанда чурттагга бажыңнарының тудуушкуну болгаш эрги бажыңнарның септелгези ам-даа доозулбаан. Тарылга шелдеринде хөй саваңнарны чайладып күш четпейн турар. Ажылдың хемчээлин алыр болза ам-даа «ДТ-54» деп 4 тракторлар херек.

Часкы тарылганы ең кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер төлээде, үстүнде чедир кылдынмаан чүүлдерни дарый күүседири, кылынган ажылдарның хыналдазының түнелин үндүрери чугула.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Областың колхозтарында болгаш совхозтарында өдек сөөртүп турарының дугайында медээ

(1959 ч. апрель 1-де, хуу-биле)

Районнар	Күүсеткен хуузу	Совхозтар	күүсеткен хуузу
Эрзин	99,7	«УТКА 25 чылы»	80,6
Сүт-Хөл	72,4	«Элегес»	62,8
Чөөн-Хемчик	72,4	«Межегей»	56,6
Чаа-Хөл	63,0	«Кызыл партизан»	40,1
Барыын-Хемчик	50,3	«Барлык»	39,7
Тес-Хем	49,5	«Өвек»	17,8
Бай-Тайга	34,7	«Тилелге»	12,5
Бии-Хем	30,8		
Улуг-Хем	30,6		
Овур	25,6		
Таңды	21,4		

Шалыпчы айның баштайгы чартында өдек сөөртүлгезиниң планы областа ниитизи-биле 39,5 хуу, ооң иштинде совхозтарда 42,6 хуу, колхозтарда 38,8 хуу күүсеттинген.

Көвүрүг тудуунда

Эрзин хемни кежилдир чаа көвүрүгүң тудуунга районнуң ажылчы чоннары идепкейлиг киржип турар. Бо чугула ажылга «Кызыл сылдыс», «Чаа орук» көдээ ажыл-агый артельдериниң кежигүннери болгаш райпонуң, харылзаалың район конторазының ажылдакчылары эң идепкейлиг киришкеннер.

Бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы—Москвада

АЛТАЙЖЫЛАРНЫҢ ЧАГЫЫ-БИЛЕ

Москваның Орджоникидзе аттыг станок тудуунуң заводу Алтайның мотор заводун бирги чергениң дериглелдери-биле чепсеглеп турар. Ынаар агрегат станоктарын, автоматтыг шугумнарны чорудуп турар.

Автоматтыг шугумнарның бирөзи тракторларның шенектелчек валдарын ажыдап кылып турар. Олар шактың дургузунда, аназагы станоктарга бодаарга, валдарны беш катап хөйнү бүдүрүп турар.

БИР ХУУ

Бистиң чурттуң, хоорайның, районнуң хемчээлинге бир хуу деп чүл? Москвада «Станколит» заводтуң культура бажыңынга ол айтырыгга холбашкан кежээ болган. ССРЭ-ге 1965 чылда бүдүрүп үндүрген продукцияның бот-үнезин чаңгыс-ла хуу чигеткенинин күүсели-биле «Волга» деп чүс-чүс муң автомобильдерни бүдүрүп үндүрүп болур дээрзин ССРЭ-ниң Күрпланының машина-тудуг киддизининң начальниги—ССРЭ-ниң министри Г. С. Хзамов кежээге чугаалаан.

Чеди чылдың сөөлгү чылының планынга немелде кылдыр бүдүрген бир хуу металл-прокаттан илчирбелиг үш чүс муң ажыг тракторларны бүдүрүп, пландан ажыр кылдынган чаңгыс хуу хөвең-саазын пөстеринден—чурттуң дөрт херээжен кижизининң бирөзин бүрүзүнге платъени даарап берип болур.

Москва хоорайның, найысылалдың Дзержинский районунуң болгаш «Станколит» заводунуң хемчээли-биле алырга, бүдүрүлге планының ажыр күүсеттинген чаңгыс хуузу чеже хире немелде чүүлдерни берип болурунуң дугайында чугааларны кежээниң киржикчилери улуг сонуургал-биле дыңнаннар.

«МОСКВА» ЖУРНАЛДЫҢ РЕДКОЛЛЕГИЯЗЫНЫҢ НОМЧУКЧУЛАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

«Москва» журнал бо чылын чаа каңдыг чогаалдарны парлаарыл? Ол айтырыгны найысылалдың хөй-хөй чурттакчылары сонуургап турар. Ынчангаш ССРЭ-ниң В. И. Ленин аттыг күрүне библиотеказының улуг залынга ол журналдың редколлегиязының болгаш авторлар активиниң номчукчулар-биле ужуражыышкыны болган.

Чогаалчы Л. Овалов журналдың 1959 чылда планын чугаалаан. Номчукчуларның күзелин барымдаалаш, «Москва» журнал бодунуң арыннарынга романнарны моөң мурнундазындан хөйнү парлаар деп турар. М. Шолоховтуң «Олар Төрээн чурт дээш тулчуп турганнар» деп романындан чаа эгелерни, Г. Марковтуң «Черниң дузу» деп романының ийнги номун, А. Ютовтуң «Улуг хемде» деп романын, Г. Медынскийниң «Алдар» деп тоожузун болгаш өскелерни-даа парлаар.

Редакцияда рассказтар база хөй. Шүлүк чогаалдары көвүдээр. Чоокку номерлерге Л. Ошаниниң, С. Васильевтин, Е. Долматовскийнин, Е. Евтушенконун хөй чаа шүлүктерин парлаар. «Ажыл-херектер болгаш кижилер» деп чаа булуңну журналда киирген. Аңаа бистиң үениң кижилериниң дугайында очерктерни парлаар.

Ужуражыышкынга даргалаан Е. Поповкин журналдың авторлар коллективинге сөстү бергилээн. Ылаңгыя Совет Эвилелиниң Маадыры генерал-майор М. Водопьяновтуң канчап чогаалчы апарганының дугайында чугаазын кежээниң киржикчилери улуг сонуургап дыңнаннар.

250 МУҢ ЭКСКУРСАНТЫЛАР

Москва аттыг канал ам-даа дошбиле шыптынган, ынчалза-даа келир чайын ол каналдап аян-чорук кылырын найысылалдың чурттакчылары амдан эгелеп бодап турарлар. Пароходтар-биле чоруур билет садар черде улус эңмежок. Найысылалдың бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң төлөзлекчилери каналдап эвилелдиг аян-чорук кылырынга керээлерни чарып ап турар. Экскурсияларга келир чайын 250 муң кижи киржир. Москва—Астрахань—Москва—Ростов, база Москва—Горький—Москва болгаш еске-даа шугумнарлап пароходтар-биле аян-чорук кылырының путевкаларын 6 муң ажыг ажылчы чоннар сатқылап алган.

ЗАВОД САДЫНДА ЧАС

Москваның «Калибр» заводунда ногаанчыдылганың цеги—ең-не делгем. Заводтуң тускай салбырында янзы-бүрү тарымал үнүштерниң баштайгы тарылгаларын чорудуп турар. Чижээлээрге, чечек өстүрүкчүлери Е. Жиганова, А. Сорохина, А. Шолохова 250 муң кезек үнүштерни тарып олуртурлар.

Чайын ол чечектер-биле заводтуң, ооң клубунуң кавызын, чурттаар бажыңнарының, уруглар садының, пионер лагеринин чанында черлерни хевис дег кылдыр каастаар. Заводтуң парыгында хөй ажыл чоруттунуп турар. Ногаанчыдылга цегинин ажылдакчылары Е. Шарикова, А. Чернецова, Г. Орлов ийи муң хире ыяштарны болгаш дөрт муң ажыг чадаң ыяштарны ажаан корумчуткан. Чоокку үеде ыяштарның үннарын чугайлаар болгаш еске-даа ажылдарны кылып эгелээр.

НЬЮ-ЙОРККА ДЕЛГЕЛГЕГЕ

Бо чылдың чайынында Нью-Йоркка совет делгелге ажыттынар. Найысылалдың бүдүрүлгелери анаа хөй экспоннаттарны белеткээн.

Хоорайның улус ажыл-агый чөвүлелиниң СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнатканын ёзугаар алырга, Москваның заводтарының болгаш фабрикаларының кылыгларыбиле, бүдүрүлгениң техниказыбиле американчылар танышкарлар. «Кызыл пролетарий» заводтуң станок тудукчулары хөй чадыларлыг валиктер бүдүрүп белеткээр «1С62» деп аттыг токарь станогун делгелгеге көргүзерлер. Ол станок-биле бүгү-ле чүүлдерни кылырын бүрүн автоматчыткан. Ынчангаш чаңгыс ажылчын кижи хары угда хөй ыяштыг станоктарны башкарып болур.

Делгелгеге найысылалдың шак заводтары янзы-бүрү шактарны, хронометрлерни, будильниктерни болгаш өскелерни-даа көргүзер. «Рубин» болгаш «Алмаз» деп аттарлыг радиотехниканың ең чаа чедиишкиннерин ажыглаан телевизорларны радио үлетпүрү көргүзер.

Бүдүрүлгелериниң экспоннаттарының аразында—«Москвич» деп автомобиль, чүректиг ажыл-чорудулгазын шинчилээр аппаратуралар, медицина чепсеглелдери, кондицер кылыгларын болгаш өскелер-даа бар. Делгээр чүүлдерни Ленинградче сөөртүп турар болгаш оортан пароходтар-биле АКШ-че чорудар.

«РЕВИЗОРНУҢ» БИЖЭЭН ХУУЗУ

Н. В. Гогольдуң «Ревизоруң» парлап үндүрелиниң мурнунда, ону Петербургка болгаш Москвага бижээн хуулары-биле шиге үндүрүп турганы билдингир болгай. Ынчангаш хуулар ийи турган деп төөгүчүлер бадыткап турган. Ол дээрге хынакчыны мынча деп бижээни тодаргай көстүр: «1836 чылдың март 2-де. Хынакчы Евстафий Ольдскоп...» Шиниң ол хуузу алеп калган болза-даа, хынакчының балап турган черлерин оон көрүп ап болур. Чижээлээрге, үшкү көргүзүгде Хлестаковтуң мегелеп турарындан, дөртку көргүзүгде садыгжы Аббулиниң городничийге хомудан турарындан, бешки көргүзүгде Хлестаков чоруй барган соонда садыгжылар-биле городничийниң чугаазындан болгаш еске-даа черлерден хынакчы хөйнү балагылап каапкан.

Шиниң киржикчилериниң аттарын бижээн черде «Антон Антонович Сквозник-Дмухановский, городничий» деп черде режиссерлуң холу-биле карандаштап «Щепкин....» деп бижээн. Улуг орус артист Щепкин ол рольду өлүгжеге ойнап келген.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ПАРТИЯ ХУРАЛЫ — КИЖИЗИДИЛГЕНИҢ ШКОЛАЗЫ

Партия хуралдарын идей-политик талазы-биле бедик деңнелге эрттирери СЭКП-ниң Уставы негеп турар. Бо негелдени Барыын-Хемчик районда партия эге организациялары шыңгыы сагып, коммунистерниң хуралын баш бурунгаар белеткеп, аңаа амыдыралга холбашкан чугула айтырыгларны чугаалажып турар.

Кызыл-Мажалыктың машина-трактор станциязында парторганизацияның (секретары эш Белокопытов) ажылын мындаа чижекке көргүзүп болур. Коммунистерниң хуралын ай санында чыылдырып, аңаа планда айыттынган, азы үениң негеттинип келген өске-даа айтырыгларын шиитпирлеп турар. Хуралдың болур черин, хүнниң айтырыгларын баш бурунгаар хыынамчалыг белеткеп турар.

Эрткен чылдың декабрь 12-де болган партия хуралынга тракторлар болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезиниң чоруптурарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Илеткелди МТС-тиң кол инженери эш Абрамов кылган, ону партбюро кежигүнү эш Боблов белеткээн. Хуралга улуг четпестер илерээн.

МТС-тиң директору эш Гудков, мастерская эргелекчизи эш Силкин оларның база партия, профэвилел организацияларының четпес удуртканындан күш-ажылдың чуруму кошкак, септелгениң графиги күүсеттинмес, чүвени үрей кылыр фактылар хуралга илерээн. Ол ышкаш септелгеге 60 ажыг механизаторлар ажылдаар турган, а ынчаарда оларның чүгле дең кезии ажылдап турган.

Коммунистерниң хуралы аңаа болган саналдарга, механизатор кадрларның күш-ажылчы хүлээлгелеринге үндезилээш, тракторлар септелгезин СЭКП-ниң XXI съездизинге уткуштур доозарын шиитпирлээн. Коллектив сөзүн ээлээн, тракторлар септелгези хуусаа бетинде доозулган.

Партия хуралдарын белеткелдиг эрттирер, үндүрген шиитпирниң күүселдезин хынаар, коммунистерниң саналдарын, чөптүг шүгүмчүлелдерни үнелеп көөр дугайында айтырыг партия организацияларының кичээнгейинде салдынып турар. Партия эге организациялары ай санында ажыл планныг, кажан, кандыг айтырыгны чугаалажыры СЭКП райкомунга билдинип турар. Шуптузунга эвес-даа болза, эге организацияларның партия хуралдарының хөй кезиинге райкомнуң ажылдакчылары барып олуржуп турары чугумчаан. Ол ышкаш эге организацияларның ажылының дугайында айтырыгны СЭКП райкомунуң бюрозунга өй-өйде дыңнап турар.

СЭКП райкомунуң чоокта чаа болган бюрозунга «Совет Тываның беш чылы» колхозта парторганизация секретары эш Семис-оолдуң илеткелин дыңнап чугаалашкан. Партия хуралдары ол организацияда четпес белеткелдиг болгаш чавыс деңнелдиг эртип турарын фактылар көргүскен. Хуралга коммунистерниң чүгле 60 — 70 хуузу кээп турар, Содуна, Дыдай, Кылынмай ышкаш чамдык коммунистер 4 — 5 айларның дургузунда партия хуралынга олурушпаан болган.

Кандыг-бир айтырыгны хуралга тургузуп чугаалажыры ажылдың боттанганы ол эвес. «Совет Тываның беш чылы» колхозта тудуг ажылының дугайын парторганизацияның хуралынга каш удаа чугаалажып келген, а шиитпирниң күүселдезинге хыналда чогундан тудуг ажылында четпестер уламчылавышаан. Шак ындыг байдал райкүүскомнуң, ортумак школаның, шагдаа салбырының коллективтеринде партия организацияларының ажылында база илереп турар.

Партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды амгы негелдениң деңнелинге бедидери чугула. Коммунистерниң хуралдарын белеткелдиг эрттирер, үндүрген шиитпирниң күүселдезин хынаар херек. Партия хуралы — коммунистерни кижизидериниң школазы болур, ооң идей-политиктиг деңнелин бедидери чугула.

К. ОЧУР-ООЛ,
СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң оргкилдис эргелекчизи.

Малдың баш санын өстүрер дээш

Чеди чыл планының улуг чаагай сорулгаларын хуусаа бетинде боттандырар дээш бүгү чуртта кыптыгып үнген патриотчу чорукка Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң малчыннары киржип, бо талазы-биле боттарының планнарын күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турарлар. Чижээ, коммунист Х. Шырап коданында төрээн 200 хойнуң чаш төлүн четче алган.

Хураганнарның хөй кезии күскээр кыжын эрте төрүттүнген болгаш амгы үеде олар улуг хойлар-биле деңнештир өзе берген. Эът, дүк бүдүрерин көвүдедир сорулга-биле эрте төрүттүнген кыс хураганнарны эдержилгеге киргеш оларда кызын 100 баш хенчелерни немей алырын эш Шырап шиитпирлеп алган.

Өшкү кадарчызы С. Доокур төрээн 160 өшкүнүң анкор анайларын менди доруктуруп алган. Өшкүнүң массалыг оолдаашкынын барымдаалааш, колхоз баштаар чери малчынга дузалаштырары-биле эш Бюрбюну чорутган.

Х. ХҮРЕШ-ООЛ.

Чоннун шыгжамыры

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннуң материал-культурлуг деңнелин улам чаагайжыдарынга холбашкан чугула хемчеглерни удаа дараалаштыр чорудуп келген. Ооң боттанылгазы совет кижилерниң амыдыралында хүн-бүрү илереп турар. Ол дугайын чоннуң ажаалга кассаларында шыгжамырының өзүлдези безин тодаргай херечилеп турар.

Бии-Хем районнуң ажаалга кассазында шыгжамыр ам 2400 муң рубль ажып турар. Салынышкын чүгле 1958 чылда безин 380 муң рубль чедир өскен. Бо чылдың баштайгы ийи айларында квартал планындан 250 муң рубль ажыр шыгжаттынган.

В. КОСТЕНКО.

Краснодар край. Чеди чылдың бирги чылының чазының Кубаньның кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери бүгү-ле талазы-биле белеткелдиг уткуп турарлар. Ново-татаровск районнуң «Россия» колхозунда бирги черлениң техниказы-биле дерип кылган чаңгыс аай хевирниң мастерскаязы бар. Колхозтуң машина парыгы 100 тракторларлыг болгаш 53 комбайннарлыг. Тракторларның, кодээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдериниң септелгезин механизаторлар бүрүн дооскан болгаш комбайннерниң болгаш өске-даа дүжүт ажаар техниканың септелгезинге эгелеп кирген.

Чурукта: «Россия» колхозтуң мастерскаязының турар чери.

Фото **Е. Шулеповтуу.**
СЭТА-ның фотохроиниказы.

Район башкыларының хуралы

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң школалар башкыларының хуралы болуп эрткен. Хуралга 1958—1959 өөредилге чылының эрткен үлдүннарының түңнелдериниң болгаш район школаларының моон соңгаргы сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш Т. С. Талганчик кылган.

1958—1959 өөредилге чылында 3330 уруглар школаларга хаара туттунган болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажыл элээн экижээн, түс-түс эртемнерин башкыларының талазы-биле арга-дуржулгалыг болуп, боттарының билиин бедидип турар башкылар районнуң школаларында бар. Чижээлээрге, эштер Вахрушева, Плотникова (Ак-Довурак школазында), Шнырова, Лобова (Кызыл-Мажалыкта) олар эрткен үлдүнда өөредилге программазын 100 хуу күүседирин хандырганнар. Башкылар К. Хорбии, Севил, Деспижек олар төрелдер-биле эки ажылдап, бичии салгакчыларны мергежилдиг кижизидип турарын илеткелчи демдеглээн.

Ол ышкаш Аянгаты 7 чыл школазында күш-ажыл башкызы Банчыыр бодунуң башкылаар эртеминге мергежилдиин көргүзүп, өөреникчилерниң күжү-биле школага 20 сандайларны, 20 тумбочкаларны чазап бергеннер. Эрги-Барлык ортумак школазында күш-ажыл башкызы Федосеев өөреникчилерниң күжү-биле тон азар ыяштарны, хол шыдыраааларны чазап турар.

Район школаларының башкылары партия обкомунуң V пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырарынга эки киржип, чурттакчы чоннуң ортузунга лекция, номчулга, беседаларны хүн бүрү чорудуп, колхозчуларны шала чуурунга, хлеб быжырарынга, янзы-бүрү чүүлдер сиилип, аргып кылырынга, дааараарынга өөредип турар. Ол ажылга Шекпээр, Аянгаты школаларының башкыларының идепкейлиг киришкенин санал берген эштер чугаалаан.

Район школаларының өөреникчилери болгаш башкылары кукуруза, ногаа болгаш картофель шөлдеринге өдек төгер ажылга калбаа-биле киржип келгеннер. Кызыл-Мажалык ортумак школазының башкызы эш Погорелова колхозтарның хаван, куш фермаларынче экскурсияларны чорудуп, автомашинаны, радиону өөренирин организастааны-биле кады хөй өөреникчилер ол чүүлдерни эки өөренип алган. База өөреникчилерниң столоваяларга чемни боттары белеткээр, бажың иштин чуур, өске-даа ажылдарны боттары кылыр ажыл Эрги-Барлык, Аянгаты, Хөндергей школаларында эки чорупт турар.

Ооң-биле чергелештир район школаларының ажылында четпестер барын илеткелчи болгаш санал бергеннер илереткен. Өөрензе чогуур школа назылыг чамдык уруглар янзы-бүрү чылдагааннар-биле өөренмейн барган. Эрги-Барлык ортумак школазының директору эш Чыргал башкыларның кичээлдеринге олурушпайн, школаны сула удуртуп турарының уламы-биле школа өөредилге программазын күдү деңнелге күүсеткен. Районнуң школаларының чамдык башкыларында боттарының политиктиг билиин бедитпес кижилер база бар. Хөндергейде интернат эргелекчизи А. Допчаа үргүлчү арагалап, хөй-ниити ажылынга идепкей чок болуп турар, а Кызыл-Мажалык школазында Сандүү арагалааш биче хулиган херээнге онаажып, 15 хонукка шииттирген. Аныяк башкыларга дуза көргүзер, дуржулга солчур ажыл чоруттунмайн турар.

Ол ышкаш районо школаларны чедир удуртпайн, ылангыя кадрлар шилип алырынче ооң эргелекчизи эш Брас кичээнгей салбайн турар. Ажылдап чадап каан, шаандан тура арагалаар, мораль талазы-биле бузулчак Шаңгыр-оолду «Барлык» совхозта эге школа эргелекчизинге ол киирип алган. Ол школаның ажылы база-ла кончуг багай.

Областа эът бүдүрүлгезин көвүдедиринге районнуң улус өөредилгезиниң ажылдакчылары боттуг киржирин хүлээнип турар. Чижээлээрге, Аянгатты школазының директору эш Дары-Сүрүң школага 30 бора-тоолайларны, 10 хаваннарны азырап, колхозка 12 га кукурузаны школаның күжү-биле өстүрерин хүлээнгеш, өске школаларны кыйгырган.

Хуралдың киржикчилери аянгатычыларның саналын деткип, колхозтарга 190 тоолайларны, 60 хаван оолдарын, 3000 дагаа оолдарын өстүрүп, 10 га кукурузаны, 35 га ногаа, картофельди тарып бээрин боттарынга хүлээнген.

Барыын-Хемчиктиң улус өөредилгезиниң ажылдакчылары Бай-Тайга районнуң башкыларынга кыйгырыгны хүлээп алган.

М. ЧҮЛДҮМ.

Партия хуралы клуб ажылының дугайында

Чоокта чаа Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозта партия организациязының хуралынга ында кедээ клубтуң ажылының дугайында ооң эргелекчизи эш Д. Моңгуштуң информазын дыңнаан. Клуб колхозчу ажыл-ишчилерниң ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле партия организациязынга улуг дузаны көргүскен. Ылангыя бо чылдың эгезинден бээр аңаа янзы-бүрү темаларга 14 лекцияларны, беседаларны чоруткулаан, 8 концерттерни чурттакчы чонга көргүскен. Ол ышкаш клубта агитхуудус болгаш хана солуу, крокодил үнгүлеп турар.

Клубтуң чанында библиотекада номчукчуларның саны 200 чедир өскен. Ийи кежер библиотекажыгашты малчыннарга таарыштыр кылгаш, оларны ыракта малчыннарже өй-өйде чорудуп, номчуттунган номнарны солуп турар.

Клубтуң ажылында четпестер база бар дээрзин партия хуралынга демдеглээн. Кол четпес чүүл болза, ооң материалдыг хандырылгазының, дериг-херекселиниң чедишпези болур. Концертке кедер янзы-бүрү хептер, хөгжүм херекселдери шуут чок, ол ышкаш сценаның көжегези безин чок. Септелге багай кылдынганы-биле ооң печкалары үрелик, сандайлары чедишпес, даштында херими кылдынмаан. Кышкы үеде оттулар ыяш үзүлгеш бергедеп турган.

Үстүнде четпестерни клуб эргелекчизи В. Моңгуш эдип ап шыдаваан болгаш ажылды экижидеринге хөй-ниитини киириштирбейн турар. Ол ышкаш ында эш Чадамба даргалаан кедээ Совет ол клубтуң ажылын экижидеринге идиг берип шыдаваан.

Кедээ клубту СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин пропагандалаар талазы-биле партия организациязының кол даяныр чери болдуруп, ону колхозчуларның дыштанылгазының төвү кылдыр тургузарын хуралга шиитпирлээн.

Д. ОНДАР.

Лекцияларны дыңнаксап турарлар

Лекция пропагандазы ажылчы чоннуң ортузунга идеология ажылының чугула хевирлериниң бирээзи болур. Эки ажылдап кылган болгаш номчаан лекция кижилерге чаа билиглерни бээр, марксисчи-ленинчи теория-биле оларны чепсеглээр, бурунгаар шимчээшкинниң перспективаларын оларның мурнунга ажыдар.

Бии-Хем районнуң партия организациязы сөөлгү чылдарның дургузунда лекция пропагандазын калбарткан. Политиктиг болгаш эртем билиг нептередир талазы-биле ниитилелдиң кежигүннериниң саны көвүдээн. Туран хоорайга, колхозтар төптеринге, бүдүрүлге черлеринге лекциялар номчуурунуң планы эрткен чылын сан талазы-биле күүсеттинген.

Номчуп турар лекцияларның болгаш илеткелдерниң саны хөй-даа болза районнуң бүгү чонун ол хаара туттайн турар деп чүвени айтыр херек. Районнуң чонунуң дең кезии тыва улус болуп турда-ла колхозтар төптеринге, фермаларга, бригадаларга тыва дыл кырынга лекцияларны, илеткелдерни кончуг ховар организастап турар. «СЭКП-ниң XX съездизи», «Тиилелге», «Искра» колхозтарга, Сайлыг-Бара, Ленинка суурларга бо чылдың эгезинден бээр лекциялар барык болбаан.

Область төвүнден болгаш районнан шыырак лекторларны чоруткаш, колхозтар төптеринге, фермаларга тыва дылга лекциялар номчуур дугайында партия, комсомол хуралдарынга колхозчулар айтырыг тургузуп, дилег кылырга, партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң ажылдакчылары «колхозчуларда орус дыл билбес кижи чок» дээш, тооп көрбейн турар.

Областың национал хөгжүм-шии театрының артистериниң тыва бөлүү 1958 чылдың чайынындан бээр бистиң районга келбээн. Тыва дыл кырында шиилерни, концерттерни колхозчулар көөрүн манап турарлар. Партийжи-политиктиг болгаш культура массалыг ажылды күдү деңнелде тургусканының түңнелинде күш-ажылдыч сагылга-чурумун хажыдар, арагалаар чоруктар хаая эвес болуп турар.

Чоннуң бо чөптүг негелдезин СЭКП райкому өөренип көөр болгаш боттуг хемчеглер алыр боор деп идегеп турар бис.

М. ДАМЧАЙ.

ЧУРУКТА: Каа-Хем районда «Бурунгаар» колхозтуң хойжузу Демек Норбу. Ол улуг назылыг хирезинде-ле районнуң бот-тывынгыр уран-чүүл көрүлдезинге идепкейлиг киришкен. Хойжу хүрең торгу тонну кедипкен, игилин туткан сценага келгеш, чонче сөгүргеш, олурупкаш, тыва аялгаларны игил-биле ырлаткан. Чамдыкта хоюг, арыг үннер, чамдыкта өткүт, бедик үннер каш янзы куттулуп турган. Хойжу дараазында бир келгеш, «Кадарчы» деп ырыны база күүсеткен.
Сөзү болгаш фотозу **С. Тамбаның.**

Уран кылыгларның делгелгези

Сүт-Аксынга Сүт-Хөл районнуң школачыларының уран кылыгларының делгелгези болган. Аңаа район төвүнүң ортумак школазы бирги черни алган. Ыяштан чазаан кылыглар, пөсве даараан чүүлдер, чурук болгаш өске-даа уран кылыгларны делгелгеге киирген.

Орлан-оолдуң кылган үгүзү электри тогу улаптарга карактары чырып келир. Ол ышкаш сески-классчы Ондар Сергейниң чуруктары онза эки болган.

Делгелгеге эң эки болган чүүлдерни область делгелгезинге чорудары-биле шилип алыр.

О. ДАРЫМА.

Колхозчу малчыннарда

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң малчыннары СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын улуг кедурулүүшкүн-биле таныжып, боттарынга бедик хүлээлгелерни алганнар.

Малчыннар ам мал оолдаашкынын организастыг эрттирип, малдың чаш төлүн хорамча чок доруктурарынче бүгү күжүн салып турар. Чижээ, өшкү кадарчызы Мынчык чаа төрээн 149 өшкүлерден 154 хайнак анайларны, хойжу Дөртей 207 хойлардан 209 хураганнарны, хойжу Өктек 178 хойлардан 180 хураганнарны четче камгалап алганнар. Хураганнарның 85 хуузу нарын дүктүг хайнак хураганнар болуп турар.

Инек кадарчызы Бадын-оол 19 инектерден симменталь уксаалыг 19 бызааларны менди хүлээп алгаш, бызаа ажаакчызынга хүлээдип берген.

О. ЛЕК.

Ажыл экижип турар

Ада-иелер-биле хүн бүрүнүң харылзаазын улам экижидери, өөреникчилерниң сагылга-чурумун болгаш өөредилгезин, кижизидилгезин улам экижидеринге кол чугула чүүл дээрзин практика көргүскен.

Бии-Хем районнуң Ээрбек чеди чыл школазында ол ажыл багай эвес тургустунган. Ол школаның башкылары ада-иелер ортузунга кижизидилге дугайында элээн хөй лекция беседаларны кылып, оларны кичээлдерже чалап, ол чугула ажылды доктаамал чорудуп келген. Башкылар Брюханова, Бабкина, Седен олар «Өг-бүле болгаш школа», «Уругларның күш-ажылчы кижизидилгези», «Кижизидилгеге ада-иелерниң ат-алдарлыг болуру» дээш өске-даа темаларга лекцияларны ажылдап кылгаш башкылар чөвүлелинге бадыладып алган ада-иелер ортузунга номчуп турар.

Дыка хөй ада-иелер кичээлдерге кээп олуржуп, үнелиг санал-оналдарын башкыларга киирип, оларга дузалап турар. Ада-иелерниң ниити хуралы ай санында-ла бир удаа эртер. Ол хуралды эки белеткеп, баш удур башкыларның, ада-иелерниң ниити күжү-биле концерти, даараныр, чазаныр бөлгүмнерниң кылган чүүлдериниң делгелгезин кылыр. Бо бүгүнүң түңнелинде школаның чамдык класстары үшкү үлдүнү 100 хуу өөредилге-биле доскап.

Ада-иелер Немкина, Оолак, Ченчикова, Андреев, Амыртаа, Биче-оол олар школаның ажыл-херээнге идепкейлиг киржип, уругларының өөредилге кижизидилгезинче кичээнгейин салып турар.

И. ЧАМДАН.

Л. Г. Власенкога удурткан Кызылдың сүт заводунуң аныяк ажылчыннары коммунистиг күш-ажылдың бригадазының ады дээш демисежип турар. Бригаданың бүгү кежигүннери техниктиг минимум бөлгүмүнде болгаш политкичээлде өөренип турар.

Чурукта: Заводтуң аныяк ажылчыны Л. В. Беран сүт анализи кылып тур.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

МУРНАКЧЫ КИЖИЛЕР ДУГАЙЫНДА

Партбюро кежигүнү

Кызылдың төп автосептелге мастерскаязының септелге цегинге ажылдың кидин түлүк үези. Дарганнаар черден кызыдып каан чоон кадагларны кыскаш-биле ызыртып алган бир-ле кижи чүък машиназының рамазын быжытлап, ээрилге-биле киир ээрип, чамдык ээрилл четпес черлерге доп-дораан кызыткан кадагны бөртей маска-биле хая орар. Ооң чанында бир автобустуң септелгези доозулган, а олуттар киир ээрериниң мурнуку чарынында иштин кылайтыр доозулаар ужурлуг. Ол ажылды мастерскаяда партия бюрозунуң секретары кылып турган.

Евдокия Васильевна Яковлева бир холунга ногаан будуктуг кочал тудуп алгаш машинаның кижилер олурар чериниң соондан эгелеп будуп эгелээн, а эргижиреп, капитал септелге эрткен автобустуң кабиназының иштин дораан-на будук ыды-биле долуп, чаа дозуга кылаңайнып эгелээр.

— Николай Петрович, бөгүн кежээ конторага кээр силер. Чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар бюрозунуң ажылының дугайын чугаалажыр бис—деп, парторг Евдокия Васильевна ажылын уламчылавышаан чугаалаан.

— Ындыг-дыр—дээш, Николай Петрович Конных чанында турган сарыг комбинезоннуг аныяк оолга бир-ле чүве чугаалап, айтып, ону өөреткен турган.

— Капитал септелге эртер автобустуң баштай мотор кезектерин септеп эгелээр болгаш ооң-биле чергелештир машинаның улус олурар кузовундан эгелээш чаартып кылыр. Чүгле ооң ол кузовун кылырынга-ла 1000 ажыг шагы херек. Чоокта чаа бир автобус кабиназы септээрин мастерскаяның сурагалыг ажылчыны коммунист Николай Петрович Конныхка болгаш ооң өөреникчизи Алексей Цветковка дааскан ол.

Николай Петрович кезек-кезек ама демирлерни алгаш, ону кабинаның дээвиринге таарыштыр маска-биле каккылааш, чамап турда дүргени хөлчок. Ооң холунда маска, демир кезер хачыга ама демирлер кылын-даа болза пөс-биле дөмей оя кестинип турар. Кайы хире хемчээлдиг демир херегин көрүп алгаш, барып оя кезип, эптей тударга-ла оозу тааржып турар.

Николай Петрович 6 чыл бурунгаар Кызылга келген болгаш бодунуң тускай эртемин ёзугаар төп авто-септелге мастерскаязынга слесарь-жестянщик болуп ажылдап эгелээн.

Ам ол коллективте Николай Петровичини таныбас, ону хүндүлевес кижи-даа чок. Ол чүгле бодунуң тускай эртеминиң талазы-биле мергежилдиг эвес, а ооң техниканы бүгү талалыг билири кайгамчык. Ажылчыннар бо-ла аңаа чедип келген, кандыг-бир бодунга билдинмес айтырыгны салган, сүмелешкен, а Николай Петровичиниң оларга күзелиниң ханызындан дузалаан турарын хаая эвес эскерип болур.

Николай Петровичиниң септеп турар автобузунуң чанында база бир узун сынныг аныяк оол кузов септээн ажылдаан турар. Ол болза эш Конныхтың эрткен 1958 чылда өөредип каан өөреникчизи жестянщик Николай Москалёв-дур.

—«Мурнай үнген кулакты соңнай үнген мыйыс эртер» дээн ышкаш, Коля мээң-биле чаржып эгелээш чедер чыгап турар болдур ийин—деп, Николай Петрович хүлүмзүрей аарак олче көргеш чугаалаар. Шынап-ла, ажылчын Николай Москалёв ай санында бодунга онаашкан улуг хуузун 196-дан эвээш эвес күүседип, бүдүрүлге чериниң мурнакчыларының одуруунда кирип турар.

Николай Петрович ам база бир аныяк ажылчын Цветковка бодунуң байлак дуржулгазын болгаш тускай эртемин дамчыдып берип эгелээн. Алексей Цветков бодунуң башкызының бүгү-ле айтып берген чүүлүн кызымаккай шиңгээдип ап турар.

Автобус кузовунуң септелгезин эш Конных өөреникчизи Цветков-биле кады план ёзугаар 4 ай 5 хонуктуң орнунга бир ай бичии-ле ажыг үе иштинде септеп, мастерскаядан үндүрүп турар.

Коммунист Николай Петрович Конных март айның бүдүрүлге планын—193 хуу күүсеткен.

Николай Петрович чүгле мурнакчы бүдүрүлгечи эвес, а идепкейлиг хөй-ниитичи. Ол мастерскаяда партия бюрозунуң кежигүнү. Ол ажылда четпестер-биле эптеш чок. Чоокта чаа чогаадыкчылар, болгаш чаартыкчылар бюрозунуң ажылында четпестерниң бары илерээн болгаш ол ажылды экижидер талазы-биле партия организациязының мурнундан даалганы алган.

Партбюро кежигүнү Николай Петрович Конных мастерскаяның кол инженери Шкальга Виталий Никифорович-биле кады 6 кижи составтыг чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар бюрозун удуртуп эгелээн.

Мурнакчы ажылчын бодунуң ниити билиин хүн бүрү доктаамал бедидип турар болгаш СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын өөренир бөлгүмнүң идепкейлиг дыңнакчызы.

Бүдүрүлгеге бүгү мергежилин, билиин харам чокка берип чорууур, партбюро кежигүнү Николай Петрович Конныхка төп авто-септелге мастерскаязының коллективи чоргаарланып турар.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

Чоннуң хереглелдерин үлегерлиг хандырар

(САДЫГ ЧЕРЛЕРИНИҢ АЖЫЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА ЧАГААЛАР ДОПЧУЛАЛЫ)

Сүт-Хөл районнуң Суг-Аксында төп бараан магазинниниң ажылында улуг четпестер бар. Ооң садыгжылары Валентина Козина болгаш Лидия Козина угбашкылар садып алыкчыларга ээлдек эвес чоруктуг ховар эвес болуруп турар. Хереглел кооперациязының социалистиг өнчүзүн олар боттарының хуузунда өнчүлүг дег көрүп, чаа келген барааннарны эш-өөрүнге ээлчег чокка садып турар. Чижээ, бо чылдың март 20-де магазинге бичии уругларның хептери келген. Аңаа элээн хөй ада-иелер боттарының уругларынга чаа келген барааннарны садып алыр дээш очурлап алган турбуже, харылзаа конторазының ажылдакчызы эш Машеевага элээн каш хептерни садыгжы эш Л. Козина ээлчег чокка ала ап берипкен.

Раймагтың садыгжыларының ажылында бо четпестерни чайладыры, бүгү садып алыкчыларның хереглелдерин, негелделерин үлегерлиг хандырарынче угланган хемчеглерни алыры райпо баштаар черинден негеттинип турар.

Д. ДАМДЫҢ.

• • •

Эрзинниң Мөренде кедээ магазинниң эргелекчизи эш Ширме чоннуң чамдык чугула хереглел барааннарын эккелдирер дугайында сагыш салбайн келген. Чижээ, хевениг болгаш чуга чоорганнар, ээр, чүген, хомут кулаа, эр, херээжен улустуң хол шактары ышкаш барааннарны арбыдадыр эккелдирип садыглаар талазы-биле хуучуларның негелдези амга чедир күүсеттинмейн турар. Хуучуларның хереглелдерин үлегерлиг хандырары чугула.

Ы. ЧАМЗЫРЫҢ.

• • •

Садып алыкчыларның хереглелдерин улам дээре хандырар талазы-биле бар аргаларны Бай-Тайга райпозунуң баштаар чери бүрүн ажыглавайн турар. Чижээ, район төвүнде аъш-чем садар ийи магазиннерниң ажылдаар шагын таарыштыр доктаатпаан, ооң ужурунда ук магазиннер хары угда часпар шагында хагдына берген турары ховар эвес. Ол ышкаш чамдык магазиннер чорууур шагында ажыттынмас азы эрте хагдына бээр таварылгалар бар. Чижээ, бо чылдың март 4-те Тээли суурда аъш-чем магазини хүндүскүнүң 12 шакта хагдынгаш, кежээкиниң 4 шакка чедир ажыттынмаан.

Тээли столоваязының ажылы экижидер, чемненикчилерни хандырарының культуразын бедидер дугайында айтырыг хуралдарга хөй удаа тургустунуп келген. Ындыг болза-даа, ол столоваяның ажылы амга чедир сегиваэн, белеткеп турар чемнериниң шынары чавыс. Суп, щи ышкаш изиг болур ужурлуг чемнерниң соок болуп турары хааи эвес.

Садыг болгаш чемнелилге черлериниң ажылында бар четпестерни узуткаар дээш тодаргай хемчеглерни райпо даргазы эш Дарыма ап чорудар ужурлуг.

Д. БАЙЫР-ООЛ.

• • •

Сесерлиг сельпозунуң Кара-Хаакта магазинниниң эргелекчизи эш Кыргыс боднунуң хүлээлгезин четпес күүседип турар. Магазинниниң иштиүргүлчү хирлиг, барааннарны аай-дайы-биле делгевээн. Магазинге ооң оолдары үргүлчү кээп, садып алыкчыларга база адазының ажылдаарынга шаптыктап турар.

Хуучуларның хереглелдерин үлегерлиг хандырарының орнунга эш Кыргыс арагалап, ажыл шагын узуп келген. Чижээ, бо чылдың март 16-да арагалааш, март 17-де магазинин ажытпаан, а хүнзедир улаштыр арагалаан. Кара-Хаакта магазинниниң ажылында бо четпестерни дүрген чайладырын сельпо баштаар черинден (эш Яхненко) хуучулар негеп турар.

Н. МОНГУШ.

• • •

Тес-Хем райпозунуң садыг килдизи облпотребсоюзтуң садыг килдизинден бараан чагыдарда база кедээ магазиннерже бараан чорударда чоннуң хереглелдерин өөренип көрбейн турар. Ол ышкаш районнуң бир магазининде саарылга чок чылдар барааннар өске магазининде чедишпейн азы чок болуп турар. Магазиннерже бараан хуваалдазын кылырда садып алыкчыларның хереглелдерин хандыр өөренип барымдаалап көөр чорук чоннуң негелдезин дээре хандырарынга чугула рольду ойнаар.

С. КАРАШПАЕВ.

Хөй эътти садар дээш

БАЙ-ДАГ. (Телефон-биле). Эрзин районнуң «Чаа орук» кедээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бо чылын күрүнеге 315 тонна ажыг эътти дужаар деп шиитпирлээннер. Күрүнеге садар малдарны тус-тузунда үскүлээш, семиртип эгелээн. Семиртилгеде 80 шарыларны, 150 баш иртерни, 250 чыгы малды үскен. Ол малдарны одарлатпышаан, немелде чемни берип турары малдың хонукта немелде деңзизин өстүрүп турар.

Божалыгда кадарчы эш Бавуунуң малдааны 80 шарыларның деңгели кончуг эки.

ДӨҢ-ТЕРЕЗИН. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районда «Совет Тываның 5 чылы» колхоз күрүнеге эът садарының планын күүседир дээш семиртилгеде элээн каш кодан малды тургускан. 560 баш иртерни үскеш, Алашта одарладып турар. Семиртилгеде малдарга сиген, сула, дус дээн ышкаш немелде чемнерни берип турар.

Башкылар хүнүнде

Сүт-Хөл районнуң төвү Сүт-Аксы суурга районнуң башкылар хүнү болуп эрткен. Орта шыырак шыдыраачыларның болгаш шашкачыларның маргылдаазы база болган. Аңаа 10 шыдыраачылар, 6 шашкачылар киришкен.

Солун болгаш чидиг ойнаашкыннарның түннелинде шыдыраа талазы-биле Сосбур-оол (Бора-Тайга), Алдын-оол (Хөр-Тайга) сес-сес кижилерни утпаш бирги, ийиги черлерни үлешкеннер. Шашка талазы-биле бирги черни область чемпиону Сарыг-оол алган.

М. ДАДАР-ООЛ

ШКОЛАЧЫЛАРНЫҢ КЫЛГАН ЧҮҮЛДЕРИНИҢ ДЕЛГЕЛГЕЗИ

Кызыл хоорайның школачыларының кылган чүүлдериниң делгелгезин часкы дыштанылга үезинде № 1 ортумак школага ажыткан. Эң-не бөдүүн чазаныр, слесарь ажылдарындан эгелээш, радиоприемниктер, электри станцияларының телевилелдеринге чедир уругларның кылган ажылдары школаларда күш-ажылчы кижизидилгени элээн бедик деңнелде тургусканын херечилеп турар.

Эң-не эки шынарлыг болгаш хөй санныг кылыгларны № 1 школа кииргеш бирги черни алган. Ийиги черде № 7, үшкү черде № 2 школалар. Хоорайның эң улуг школазы № 3 школаның делгелгеге багай белеткелдиг киришкенин демдеглээр апаар. Физика болгаш химия бөлгүмнериниң ажылдарын шуут көргүспээн.

Янзы-бүрү бөлгүмнерниң ажылын № 1 школа калбаа-биле көргүскен. Ылангыя чурт-шинчилел болгаш география бөлгүмнериниң ажылдарын хөйү-биле делгээн. Ол бөлгүмнерниң удуртукчулары Жигульская, Журавлева олар. Шевер холдарның, чазанырының, физиканың бөлгүмнери аңаа киришкенни-биле кады уругларны янзы-бүрү ажылдарын киирген. № 2 школаның дааранылга бөлгүмүнүң, а № 10 школаның чазанылга бөлгүмүнүң ажылдары эки шынарлыг болган.

Делгелгеге идепкейлиг киржип турар бөлгүмнерни демдеглевишаан, тергиин эки чүүлдер кылган школачыларны айытса чогуур. № 1 школаның онгу-классчызы А. Черных ыяштан кылган он ажылдарны делгелгеге киирген. Ылангыя А. С. Пушкинниң портредин тергиин эки кылган.

Өөреникчи Г. Держбицкий онза эки чүүлдү—чунар демирни кылган. М. Блинов парта кылган. Дөртку-классчы Саша Бегзи пластилинден туткан элээн каш ажылдарын көргүскен. № 7 школаның өөреникчилери Метляев, Бардин олар домна суугузунуң моделин кылганнар. Ол-ла школадан В. Нижегородов черниң кылымал эдеринчизиниң моделин болгаш дөрт лампочкалыг приемникти чогааткан.

№ 2 школаның өөреникчилери Ооржак Өшкү-Саар, Монгуш Дарый олар кофталарны чараш шевер даараннар. М. Тамбиль өрүмнээр станок кылган. Өске-даа хөй санныг өөреникчилер боттарының кылган янзы-бүрү чүүлдерин делгелгеге көргүскеннер.

Хоорайның эге школаларындан № 4 школа делгелгеге киришкен. Ол школаның өөреникчилери К. Лепешкина, Т. Сайгутина олар эки даараныкчылар. А дөртку-классчы Ковальчук пластилинден туткан ивилерни киириштирген. Ол ышкаш Пионерлер бажыңы база дыка хөй ажылдарны киирген.

Бистиң уругларывыстың бедик мергежилдиин, күш-ажылга ынаан ол делгелге көргүзүп турар. Оларга ам-даа чедишкинниг болурун күзээлиңер.

Чурукта: 1) Алдыгы-классчы Слава Корнеевтиң кылган македи уругларга дыка солун болган.
2) Улуг күштүг кранның македи.

Г. ЛЕВЕРТОВСКАЯ,
делгелге комиссиязының кежигүнү.

Эң эки арыг-шевер колхозчу суур, колхозчу бажың дээш

(Бии-хемчилерниң социалистиг чарыжының түңнели)

Эң эки арыг-шевер колхозчу суур дээш, колхозчунуң бажыңынга эң эки амыдырал-чуртталга дээш социалистиг чарыштың күүселдезиниң түңнелин Бии-Хемниң район комиссиязы үндүрген.

Кудумчулар талазы-биле Ленин аттыг колхозтуң төвү — Тарлаг суурда Ногаан кудумчуну социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санаан. Ол кудумчуда 18 чуртталга бажыңнарының 14-түнде колхозчу араттар чурттап турар. Олардан 12 чуртталга бажыңнарын чаңгыс аай төлевилел ёзугаар туткулаан болгаш шуптузу крышаларлыг. Бажың бүрүзүнде кладовка бар, даштыы өрээлдерлиг, эргиннерни, даштыы өрээлдер чаактарын будугулап каан.

Ында колхозчу араттарның хөй нуруузу ногааларны тарып турар, долгандыр кажааларлыг, бажыңнары орус печкаларлыг болгаш арыгланыр черлерлиг. Суурнуң өске кудумчулары-биле деңнейлээрге, ол кудумчу арыг-шевер талазы-биле артык эки болгаш бажың бүрүзүнде радио, электри лампазы база бар.

Суурлар талазы-биле Үстүү-Өөк кедээ Советтиң Хадың суурун социалистиг чарыштың тиилекчизинге санаан. Ол суур бүрүнү-биле электрижиттинген болгаш радиожуттунган. Бажыңнарның хөй нуруузу долгандыр кажааларлыг болгаш ыяштарны тарып олурткулаан. Колхозчу бүрүзү ногаа тарыыр черлерлиг. Хадың суурда эмнелге салбыры база бар болгаш бөжүүр херээженнерге үш оруннарлыг бөжулга бажыңы бар. Уруглар яслизи 30 уругларны хүлээп алыр оруннарлыг. Турум кинолуг кедээ клуб база кедээ библиотека ажылдап турар.

Моон-биле кады комиссия болза колхозчуларның боттарының чурттап турар бажыңнарының талазы-биле байдалды база чугаалажып көргеш, ады хире колхозчу араттарның бажыңының иштики, даштыкы байдалын, оларның чуртталгазын эки, культурлуг, арыг-шевер деп көрген. Чижээлээрге, Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу эш Дажы Кара-оолдуң бажыңын чаңгыс аай төлевилел ёзугаар туткан болгаш черле арыг-силиг, культурлуг.

Бажың крышалыг, кладовкалыг, даштыы өрээлдиг. Оон ангыда инектер, хаваннар, дагаалар турар чылыг кажааларлыг. Соңга дужунда кажаажыгаш кылгаш, ыяштарны тарып олурткулаан. Арыгланыр бажың база бар, ам чунар бажың тудуп эгелээн. Бажыңның иштин эки малгаштаан, үргүлчү чугайлап турар, шалаларын будаан, соңгаларының шили ийи каът.

Эш Дажы Кара-оолдуң бажыңының иштиарыг-силиг, ында янзы-бүрү бажың херекселдери хөй. Чижээлээрге, ында үш стол бар, олар шуптузу шывыглаарлыг. Сава шкавы, даараныр машина, 3 демир оруннар дээш өске-даа чүүлдер бар. Соңгаларда тюльдер, ажиктерде кожегелер, көрүнчүк, номнар турар этажерка, чунар демир, диш арыглаар чүүлдер болгаш өске-даа херекселдерни кижи көрүп болур.

Бажыңның херээжен ээзи Александра Шагдыр-ооловна хлебти быжырып ап, янзы-бүрү нарын чемнерни белеткеп билир болгаш хеп быжар, даараар талазы-биле мергежилдиг. Бо өг-бүледе инек, хаван, дагаалар база бар. «Шын» болгаш өске-даа солуннарны чагыдып алган, номчуп турарлар.

Бо айтырыгның талазы-биле социалистиг чарышты калбартып чоруткан чорук болза мурнунда өглерге чурттап, көжүп чораан араттарның амыдырал-чуртталгазын улам экижидер дугайында улуг рольду ойнап турар дээрзин комиссия демдеглээн. Ынчангаш, үстүнде айыттынган колхозчу араттарны, суурну болгаш кудумчуну шаңналга киирерин комиссия сүмелээн. Ооң-биле кады бо чугула ажылдың талазы-биле боттуг хемчеглерни ап чорударынче кичээңгейни улам улгаттырып, ылангыя кедээ интеллигенцияның деткимчези-биле бо ажылды чедишкинниг чорудар дээш ам-даа ажылдаары эргежок чугула.

Г. БАРАНОВА,
СЭКП Бии-Хем райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар талазы-биле килдизиниң эргелекчизи.

Колхоз бүдүрүлгезинде херээженнерниң күш-ажылы

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунда күш-ажыл кылып шыдаар сес чүс ажыг кижиниң дең кезии херээженнер. Олар артель бүдүрүлгезиниң бүгү адырларында үлегерлиг ажылдап турар. Колхозтуң ажыл-агыйының кол адыры мал ажылы, ында херээженнер хөй ажылдап турар.

«Торгалыг» колхозтуң организастургузуу улам-на быжыгып, экономиказы өзүп турар. Бо чылын орулгазы 3 миллион 14 муң рубль ажып турар. Ооң кол нуруузу азы 90 хуу хирези мал ажылындан, а чүгле хой ажылындан безин 1,9 миллион рубль кирген.

Колхозтуң нииити 18200 ажыг хоюнуң дең кезии экижиттинген уксаалыг хайнактар. Эрткен чылын хой бүрүзү ортумаа-биле 148 рубль орулганы берген. Чеди чылдың баштайгы 1959 чылында колхозтуң хою 21200 баш чедир өзер, а ооң нииитизи-биле 43 тонна дүктү алырын планнап турар. Бо талазы-биле колхозчу херээженнерниң күш-ажылчы үлүү биче эвес.

Колхозта 4 сүт-бараан фермалары бар, ында чүгле саанчыларда безин 26 херээженнер бар. Эрткен чылын Севилбаа, Сумбурбаа база өске-даа элээн хөй саанчылар болгаш быжыглаан чурт инектериниң бирээзинден-не 1050 кг сүттү саган, а чеди чыл планының баштайгы 1959 чылында бир инектенне 1300 кг чедир сүттү саарын хүлээнип турар. Шээр мал фермаларында ылангыя чаш малды менди, эки доруктуруп өстүреринге үлегерлиг ажылдап турар Сумыя, Долубай ышкаш мурнакчыларны хөйнү илередип болур. Сакманщик аныяк кыстар безин 70 ажыг кижи бар.

Артель бүдүрүлгезинге, школа, эмнелге болгаш уруглар албан черлеринге келир кыжын оттулар 3500 кубометр ыяшты база бо чылдың тудугларынга хереглээр 4000 ажыг кубометр ыяшты белеткээринге тудуг бригадазында херээженнерниң киржилгези улуг болган.

Артель бүдүрүлгезинде херээженнер киришпейн турар ажыл адыры чок. Школаларда, эмнелге салбыларында, уруглар яслилеринде, хөй-нииитиниң чемненилге болгаш культура албан черлеринде херээженнерниң үлегерлиг күш-ажылы көскү черни ээлеп турар.

Амгы үеде колхозчу херээженнерниң хөй кезии эге болгаш ортумак билиглиг болуп турар. Кедээ ажыл-агыйның техникумун дооскаш, ам төрээн колхозунуң мал эмчизинде эки ажылдап турар Санмал, Шивитпаа оларны маңаа чижек кылдыр айтып болур. Нииити болгаш тускай эртем билиглерни чедип алырынга өөредилгениң янзы-бүрү хевирлеринде дыка хөй комсомолчулар, аныяктар бар.

Артель бүдүрүлгезинге херээженнер улуг күш. Колхозчу херээженнерниң күш-ажылын шын организастаар талазы-биле колхозта херээженнер чөвүлели ында парторганизацияның удуртулгазы-биле элээн боттуг хемчеглерни ап чоруткан. Ооң даргазында эш Я. Дивитпаа үш чылын улаштыр ажылдап келген. Ооң организакчы эки ажылын колхозчулар мактап турар. Ону бо чылын Дус-Даг кедээ Советтиң, Өвүр район Советиниң болгаш область Советиниң депутадынга соңгаан.

Т. ДАМБАЖЫК.

АТЕИСТЕР СЕМИНАРЫ

Шажынга удур пропаганданы улам-на күштелдирер, олче хөй санныг партия, совет активтерни киириштирер сорулга-биле СЭКП обкому атеист-лекторларның чеди хонук семинарын Кызыл хоорайга эрттирген. Ук семинарга атеизм талазы-биле дуржулгалыг лекторлардан аңгыда, бо талазы-биле пропаганданы чаа эгелеп чоруур аныяк лекторларны районнардан база келдирген.

Атеизмниң янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле 20 ажыг темага лекцияларны семинарның киржикчилери дыңнааан болгаш эртем-атеистиг пропагандага хамаарышкан киноларны болгаш журналдарны база областың чурт шинчилел музейин, санитар-чырыдыышкын бажыңын көргеннер.

Семинарның түңнелинде ооң киржикчилери атеистиг пропаганданың талазы-биле дуржулгаларын солушкан.

МУРНАКЧЫ ТУДУГЖУ

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозта аныяк тудугжу эш Шырыш-оол партияның XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлериниң амыдыралга чедишкинниг боттандырар дээш социалистиг чарышка кириппишаан, хүн бүрүде нормазын 175 — 180 хуу күүседип турар.

К. СЕРИН.

ЧОНГА БАРААН БОЛУКЧУ

Туранның харылзаа конторазының ном садар киоскузунуң эргелекчизи эш В. Скрябина чоннуң хереглелдерин хандырар дээш аксеткилдиг ажылдап турар. Киоскунуң иштиг, даштыүргүлчү арыг-силиг, ында янзы-бүрү номнарны чурумнуг кылдыр чыскаап делгээн.

Политиктиг болгаш чечен чогаалдың номнарын Туран хоорайның болгаш өске-даа суурларның чурттакчылары садып ап турар. Ылангыя СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын парлаан номнарны чонга садыглаарын эш Скрябина эки организастаан. Орус болгаш тыва дылдар кырында номнарны Валентина Анотольевна хөйну эккелдирип, номчукчуларга садып турар.

— Политиктиг болгаш чечен чогаалдың номнарынга чоннуң хереглелдери улам өзүп турар. Ажылчы чоннарның культурлуг негелделерин, хереглелдерин үлегерлиг хандырар дээш бүгү күжүмнү харам чокка ажылдаар мен. Чонга ном садарының талазы-биле чыл планын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 42 чыл оюнуң байырлалынга чедир күүседир мен — деп, эш Скрябина чугаалап турар.

Чонга ээлдек, садып алыкчылар-биле сырый харылзаалыг мурнакчы садыгжы эш Скрябина бо чылдың бирги кварталында ном тарадыр планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен.

В. КОСТЕНКО.

Совет Тываның бюджеди

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң бирги сессиязының бадылааны 1959 чылдың область бюджеди чеди чыл планының баштайгы чылында көрдүнген хемчеглерни акшаландырарын хандырар саң-хөөнүң делгереңгей программазы болур.

Бүгү-эвилел ужур-дузалыг бүдүрүлгелер болур Хову-Аксының болгаш Ак-Довурактың саң-хөөзүн Красноярскиниң улус ажыл-агый чөвүлелинге шилчиткен болза-даа, областың бюджеди бо чылын 224 миллион 200 муң рубльге бадылаттынган, ооң иштинде дыка хөй түңнер үлетпүрнү хөгжүдеринге, социал-культурлуг хемчеглерге, коммунал-чуртталга тудугларынга болгаш өскелерге-даа чарыгдаттынар.

Бюджеттиң нииити хемчээлиниң үштүң ийизинден хөй кезии мурнунда чылдарда ышкаш бо чылындаа социал-культурлуг хемчеглерге, колдуунда-ла улус өөредилгезинге болгаш кадык камгалалынга ажыглаттынар. Школаларның, интернаттарның болгаш улус өөредилгезиниң өске-даа албан черлериниң тудугларынга база ажаалда-хандырылгазынга 89 миллион рубльди азы бюджеттиң нииити хемчээлиниң 40 хуузун чарыгдаары көрдүнген. Ол акша-хөреңги болза областа нииити өөредилгениң 160 школаларының, ооң иштинде 37 ортумак, чеди чылдың 68 болгаш 55 эге школаларның ажылдаарын хандырар.

1120 уруглар өөренир 7 чаа школаларны Улуг-Хем, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Эрзин болгаш Сүт-Хөл районнарга бо чылын ажыдарын, Кызылга чаа ортумак школаның тудуун эгелээрин, Туранда, Сарыг-Септе ортумак школаларның тудугларын доозарын бюджеттиң акша-хөреңгизи хандырар. Школаларның ажылын өө тургузарынга, амыдырал-биле оларның харылзаазын быжыглаарынга холбаштыр 7 чылдан 8 чыл хуусаалыг бүгү-нииитиниң ыявыла өөредилгезинче шилчиири, 8 чыл школаларының чанынга эки дериттинген өөредилге мастерскаяларын организастаары төлевилеттинген.

1959 чылда культура-чырыдыышкын ажылынга 14 миллион рубль азы эрткен чылдазындан 2 миллион хөй рубль түңнүг акша чарыгдаттынар. Бо акша-хөреңги болза 110 библиотекаларның, 19 культура бажыңнарының, 94 кедээ клубтарның, 13 көжүп чоруур клубтарның болгаш 131 кино установкаларның ажылдаары чедип алдынар.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң капитал тудугларынга 1 миллион 300 муң рубльди азы эрткен чылдазындан барык 3 катап хөй түңнү чарыгдаар. Ол акша-хөреңги-биле Кызылдың Октябрь кудумчузунга калбак экранныг кинотеатрны бюджеттен, Каа-Хем кудумчуга ийиги калбак экранныг кинотеатрны күрүне банкызының чээли акшазының күсели-биле тудуп тургузары, Туранга, Шагаан-Арыгга чаа кинотеатрларны ажылдадыры, Сүт-Хөлдүң, Сарыг-Септиң культура бажыңнарының тудугларын доозары болгаш 7 чаа библиотекаларны ажыдары көрдүнген.

7400 өөреникчилерни күрүнениң долу хандырылгазынга өөредир школалар интернаттарының ажаалгазынга бюджеттиң тускай акша-хөреңгизи көрдүнүп турар. Бо чылын ол интернаттарның чарыгдалдары 30 миллион акша болур. Эрзин, Тес-Хем, Бай-Тайга, Өвүр районнарда интернат ажаалгазынга турар өөреникчилерниң санынга 240 кижи немежир.

Партияның XX, XXI съездилериниң шиитпирлеринге дүүштүр үлегерлиг өөредилге-кижизидилгелиг албан черлери—чаа хевирлиг школа-интернаттарны акшаландырарынга бюджеттиң тускай хөреңгизи көрдүнген. Областың Кызыл хоорайында ажылдап турар болгаш Бии-Хем, Чаа-Хөл районнарга ажыттынгылаар ол школа-интернаттарга өөренир 980 өөреникчилерниң ажаалгазынга 2 миллион ажыг рубль бюджетте кирген.

Ажылчы чоннарның кадык камгалалының херээнге хөй түңнүг акша чарыгдаттынар. Бо сорулгаларга 49 миллион 600 муң рубльди азы бюджеттиң нииити хемчээлиниң 22-ден хөй хуузун үндүрүп берген. Бо акша-хөреңги областа 1665 орунуг 40 эмнелгелерниң, тускайжыттынган диспансерлерниң, 115 фельдшер-акушер пункттарының, уругларның 1475 орунуг 45 яслилериниң ажылдаарын, «Чедер», «Үш-Белдир» курорттарын база өске-даа элээн хөй эмнелге-профилактиктиг болгаш санитар албан черлериниң алгыдарын хандырар.

Капитал салыышкынының акша-хөреңгизиниң күсели-биле Кызылга туберкулез аарыгга удур болгаш онкологтуг (ыжык аарыглар эмнээр) диспансерлерниң, уруглар эмнелгезиниң, уруглар яслилериниң, а ол ышкаш «Үш-Белдир» курорттуң тудугларын уламчылаар, Чадаана эмнелгезин, Балгазын санаторийин, Белбейде уругларның сөөк-туберкулез аарыг эмнелгезин чаартып алгыдар болгаш өске-даа тудугларны чорудар. Чаа төрүттүнген уругларның чөргек херекселдерин садып алыр кылдыр иелерге үндүрүп бээринге база аарыг кижилерни халас эмнээринге бюджеттиң тускай акшазы көрдүнген.

Ажылчы чоннарның чуртталга бажыңнар талазы-биле негелдезин бүрүн хандырар дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкыны областың бюджединде база хереглеттинген. Чуртталга тудугларынга бо чылын 15 миллион 200 муң рубль азы эрткен чылдазындан барык үш катап хөй акша чарыгдаттынар. Коммунал бүдүрүлгелерин тударынга, хоорайлар, район төптери чаагайжыдарынга 14 миллион 781 муң рубль көрдүнген. Ол акша-хөреңгиниң күсели-биле Кызылда 118 орунуг чаа аалчы бажыңының тудуун эгелээн болгаш Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда аалчы бажыңының тудуун доозар. Кызылдың бус турбиналыг электростанциязының ийиги ээлчээн ажыглалга киирер. Туранга дизельдиг электростанциязының тудуун эгелээр, Кызылга суг дамчыдылгазының болгаш электри четкизиниң тудугларын уламчылаар. Чуртталга тудугларынга көрдүнген бюджет хөреңгизи Кызылга бирээзи-ле дөртен сес квартиралыг үш бажыңнарны тударын, «Тыва тудуг» трезиниң, эът-сүт үлетпүрүнүң болгаш чурт үлетпүрүнүң эргелелдериниң шугуму-биле 1958 чылда эгелээн албан черлериниң чуртталга тудугларын доозарын хандырар. Районнарга чаа-чаа чуртталга тудугларын калбартырынга бюджеттиң тускай хөреңгизи төлевилеттинген.

Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин (шахтаны, туйбу, ыяш заводтарын болгаш өскелерин-даа) улам ыңай калбартырынга 5 миллион 315 муң рубль азы эрткен чылдаазындан 2,5 катап хөй түңнүг акша көрдүнүп турар. Эът комбинадының, сорттуг далган дээрбезиниң тудугларын уламчылаарынга, пиво заводун болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң өске-даа тудугларын доозарынга бюджет хөреңгизи көрдүнүп турар.

Кедээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге 7 миллион 706 муң рубльди төлевилээн. Ол акша-хөреңги болза зооветеринарлыг албан черлериниң четкизин, ооң иштинде 13 мал эмнелгелерин, 27 ветеринар участоктарын, 63 ветеринар пункттарын, 11 контроль-үрелел лабораторияларын болгаш элээн хөй өске-даа албан черлерин калбартырынга чарыгдаттынар. Колхозтарга болгаш колхозчуларга бюджет хөреңгизинден аңгыда мал кажаалары, силос оңгарлары тударынга, фермаларны механизастаарынга, электростанциялар тударынга болгаш колхозчуларның чуртталга бажыңнарын тударынга 8 миллион 160 муң рубльдиң узун хуусаалыг чээлизин үндүрүп бээрин база төлевилээн.

Улус ажыл-агыйының тургузуушкунунга, ажылчы чоннарның материал-культурлуг амыдыралының деңнелин бедидеринге областың ажылчы чоннарының идепкейлиг киржилгезин хандыкшыдып, күрүнениң акша-хөреңгизин камныг ажыглаарын чедип алыр чорук 1959 чылдың область бюджедин хуусаа бетинде күүседирин хандырар. Ол чорук бистиң областың чеди чыл планының баштайгы чылының онаалдаларын хуусаа бетинде ажыр күүседиринге ажылчы чоннарның төлептиг салыышкыны болур.

В. САТ,
Областың сан килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы.

Венгрияның салым-чолунга төөгүлүг эргилдениң хүнү

Апрельдиң 4-түң хүнү — бистиң төрээн чуртувустуң хосталганының байырлалының хүнү.

Буржуаз хортиечи Венгрияны чүгле калды-мөлдүк билир болгаш боттарының медерелдиг амыдыралчуртталгазын бистиң төрээн чуртувустуң хосталганының соонда эгелээн чүс-чүс муң кижилер ам бистиң чуртувуста чурттап турар. Эге болгаш ортумак школаларның өөреникчилери Хортиниң ёзу-чурумунуң дугайын чүгле номнардан билирлер, ол дугайын олар чүгле боттарының ада-иелеринден дыңнааннар. Оларның кижизидилгезинге болгаш угаан-бодалынга социалистиг тургузуг салдарлыг болуп турар. Хосталырының мурнундагы чылдар дугайында сактыышкыннар 35 хардан өрү назылыг кижилерге улам-на эрткен үе болуп бар чыдар.

40 чылдар мурнунда Венгр совет республика дүшкен болгаш хортиечи ёзу-чурумнуң хөй чылдаргы тергиидели турган-даа болза, фашизмге удур совет улустуң тиилелгелиг демиселиниң ачызында, маадырлыг Совет Армияның тиилелгезиниң ачызында венгр улустуң хосталырының хүнү чедип келген. Апрельдиң 4-түң хүнү венгр ажылчы чоннарның улуг национал байырлалы болу берген, чүге дээрге, ол хүн болза венгр пролетариаттың эрге-чагырганы эчизинге чедир чаалап алганының болгаш бистиң улузувустуң чаа, хостуг амыдырал-чуртталганы эгелээнининиң хүнү болу берген.

Човулаң-хилинчектиг чоруктар венгр улустуң төөгүзүнге ховар эвес болгулаан. Турк ажелекчилер венгр черге 150 чылдар иштинде тергиидеп турганнар, немец-австри дарлакчылар мааңа дөрт чүс чылдар иштинде кара-туразында аажылап чорааннар. Бистиң черивисте дайыннар эвээш эвес болгулаан. Реакцияның артык күштеринге бастырганылаан маадырлыг тура-халыышкыннар венгр улустуң төөгүзүнге эвээш эвес болган. XX чүс чылда бистиң улузувус делегейниң ийи дайыннарындан каражадап когараан, тергиидекчи аңгылар күш-ажылчы массаларны үгер-бооларга чемиш кылдыр ийи удаа ажыглааннар. Ол човулаң-хилинчектиг чорукту 1945 чылдың апрель 4-те чок кылып узуткаан.

Делегейниң ийиги дайыны венгр тергиидекчи аңгыларның күзеп турганы ышкаш кылдыр ынчалдыр доозулбаан. Гитлерниң эрге-чагыргазы дүжер чоокшулап келгени оларга билдине бергенде олар болза, дайынга бойлап дүжүүшкүнге таварышса-даа, бергедээшкинден үнүп болгаш бүгү-ле чүвени эрги хевээр үргүлчүлеп болур боор бис деп идегел салып турганнар.

Ынчалзажок бүгү-ле чүвениң байдалы сыр өске болган. Чөөн Европаның өске-даа чамдык чурттарынга ышкаш, Венгрияга үндезин эргилде болган. Венгр буржуазия дайынга тиилеттиргеш, эрге-чагыргазын база ышкынган. Чуртту удуртурун буржуазияның холундан күш-ажылчы улус шууг хунаап алган болгаш Венгрияның салым-чолу дээш бүгү харысалганы бодунга алган.

Эрткен 14 чылдарның дургузунда бистиң чуртувустуң хөгжүлдезиниң угланыышкыны мырыңай дески болбаан. Башкаланыкчы болгаш догматиктиг алдагалдар ооң хөгжүлдезин саадаткан. Бирыын үзелдиг идегеттерниң болгаш ревизионистерниң чимзенишкиннери бистиң чуртувуска улуг хораны таварыштырган. 1956 чылдың октябрьда иштики реакцияның күштериниң болгаш даштыкы империалистерниң организастааны үймээн улусчу эрге-чагырганың догунаашкынын болгаш чурттуң социалистиг хөгжүлдезин кыжаныышкынга тургускан турган. Ынчалзажок реакция аштырыышкынга таварышкан. 1956 чылда Венгрия ооң 1919 чылда турганы дег эвес турган, оон ыңай делегейде байдал база мырыңай өске болган. 1919 чылда Венгр совет республиканы баскан реаксылыг күштер 1956 чылда бүрүн аштырыышкынга таварышкан. Контрреволюцияга удур венгр ажылчы чоннарның демиселинге Совет Эвилели болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттары акы-дуңманың дузаламчызын болгаш деткимчезин көргүскен.

Контрреволюцияны чылча шапканының соонда каш айлар эрткенде, 1957 чылдың апрель 4-те, империалистерниң организастааны фашистиг үймээнни канчап чылча шапканывыстың болгаш чурттуң политиктиг база экономиктиг амыдыралын чогумчалыг боддурар чорукту канчап чедип алырывыстың дугайын чугаалажып турган бис. Бөгүн ол бүгү ырак аткаар артып калган. Бо чылын апрельдиң дөртүн социализмниң чүгле улам ыңайгы тургузуушкунунуң демдээниң адаа-биле эвес, харын социалистиг тургузуушкуннуң темпилерин дүргедедириниң болгаш улус ажыл-агыйының планнарын ажыр күүседириниң демдээниң адаа-биле база демдеглеп турар бис.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң түңнелдерин болгаш ВСАП-ниң мурнунда турар сорулганы Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитеди чоокта чаа бодунуң пленумунга чугаалажып көрген. Төп Комитет СЭКП-ниң XXI съездизиниң түңнелдерин бедик-биле үнелеп турар доктаал хүлээп алган болгаш бистиң партиявыстың база чурттуң сорулгаларын айыткан. Үлетпүр бүдүрүлгезин өстүрер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш продукцияның бот-үнезин чиңгедир талазы-биле 1958—1960 чылдарның үш чыл планын бо чылын безин күүседип болур деп доктаал айтып турар. Бистиң мурнувуста турар сорулгалар күүсеттинген таварылгада күш-ажылчы венгр улустуң амыдыралының деңнели 1960 чылда көрдүнген деңнелди бо чылын безин чедип ап болур деп ол доктаалда база чугаалап турар. Айыттынган планнарны эң дүрген боттандырар дээш социалистиг чарышты фабрикаларга болгаш заводтарга калбартыр үе келген деп Төп Комитет санап турар. Партияның Будапешт хооркомунуң пленуму болгаш Профэвилелдериниң бүгү-венгр чөвүлели ВСАП ТК-ның массалыг чарышче кыйгырыын сорук кириишкинниг улуг көдүрлүүшкүн-биле чүүлдүгзүнүп көрген. Венгр ажылчын аңгының күш-ажылчы эгелээшкиннериниң болгаш чаа бедик хүлээлгелериниң дугайында медээлерни ам бистиң парлалгавыстан хүннүң-не номчуп болур.

Венгрияның көдээ ажыл-агыйын социалистиг ёзу-биле чаартырының дугайында айтырыгларны бистиң партиявыстың Төп Комитеди эрткен чылдың декабрьда чугаалажып көрген. Ооң соонда көдээ ажыл-агыйны кооперастаарының шапкын хөгжүлдезиниң болу бергени көдээ ажыл-агыйның социалистиг ёзу-биле чаартырының аргаларын ВСАП ТК-ның шын үнелеп көргенин бадыткаан. Бо чылдың баштайгы үш айларының дургузунда көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтериниң чер шөлү миллион ажыг холд (чер хемчээли) өскен; чүс—чүс муң тараачыннар бүдүрүлге кооперативтеринде кирген; чуртта муң-муң бүдүрүлге кооперативтерин организастаан. Чурттуң чамдык областарында бүдүрүлге кооперастаашкыны шагда-ла доозулган. Көдээ ажыл-агыйны социалистиг чаартырының оруу-биле Венгрия улуг базымны кылган. Партия организациялары, күрүне органнары болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери чаа организастаттынган бүдүрүлге кооперативтерин быжыглаар, часкы хову ажылдарын өй-шаанда чедиишкинниг күүседир дээш ажылдап турар.

Чурттуң культурлуг амыдыралы улам ыңай хөгжээн. Венгр улустуң ёзулуг амыдыралын көргүзүп турар эвээш эвес шиилер бо чылын бистиң театрларывыста үнүп турар. Венгр кино уран-чүүлү база чедиишкинниг хөгжүп турар.

Күш-ажылчы венгр улустуң дайзыннары, капитализмниң чүзүнбаазын пропагандистери социализм венгр улуска херек чок, ол дээрге венгр ажылчы чоннарның эрге-ажыктарынга таарышпас дээр аянның чүвени делегейге нептередирин 1956 чылда оралдашканнар. Бир эвес венгр улустуң калбак массалары социализмниң идеяларынга бердинмээн турган болза, контрреволюцияны ындыг дүрген чылча шаап болур турган бе ынчаш, массаларның чижеглээр чүве чок ындыг каттыжыышкыны боттанып болур турган бе ынчаш? Бир эвес венгр улус социалистиг тургузугну бодунуу кылдыр санаваан чүве болза, мындыг улуг чедиишкиннерниң дугайын ам чугаалап болур турган бе ынчаш, социализм тургузуушкунун дүргедедириниң сорулгазын чурттуң мурнунга салып болур турган бе ынчаш? Амыдыралдың боду, бистиң шынныг боттуг чоруувустуң хүн бүрүдеги фактылары ол айтырыгларга үзе харыыларны берип турар.

Венгрияда пролетариаттың диктатуразы кажангызындан-даа артык күштүг деп бөгүн дүрүм ёзугаар чугаалап болур бис. Бистиң партиявыс чуртту бүзүрелдиг удуртуп турар болгаш ажылчын аңгының, тараачыннарның болгаш интеллигенцияның талазындан идепкейлиг деткимчени ажыглавышаан, бодунуң ажылын күүседип турар. Бөгүн партияның политиказының үндезини болза дириг болгаш мөңге, тиилеттирбес марксизм-ленинизм болуп турар.

Венгрия—социалистиг күчүлүг лагерьниң чурттарының бирээзи, социализмниң чурту, ол болза, улуг Совет Эвилели, Кыдат болгаш акы-дуңма өске-даа чурттар-биле кады делегейниң ийи системаларының — социализмниң болгаш капитализмниң тайбың чарыжынга идепкейлиг киржип турар. Венгр улус ол чарыш социализмниң тиилелгези-биле доозулган турзун дээш бүгү күштери-биле демисежип турар.

ИШТВАН ДАРВАШИ,
ВСАП ТК-ның килдис эргелекчизиниң оралакчызы.
БУДАПЕШТ.

Германияның Федеративтиг Республиказы. Бундесверге шериг албаны кылырынга удурланып турарлар Дюссельдорф хоорайның кудумчулары-биле автомашиналыг чыскаал кылганнар. Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглээринге удур чыскаалдарга Рурнуң хөй-хөй хоорайларының чурттакчылары киришкен.

Чурукта: машинада бижээн плакаттарның бирээзинде: «Атомнуг дайын дээрге бодун өлүртүнер дээн-биле дөмей» деп бижээн.

Алжирде дайын чорудулгалары

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирде француз шериглер-биле Алжирниң национал-хосталгалыг шерииниң отрядтарының аразында хан төгүүшкүннүг тулчуушкуннар сөөлгү үеде дыңзаан. Алжирде француз шериглерниң штавының француз радио-биле дамчыткан түңнелдерин ёзугаар алырга, Алжирге сөөлгү чеди хонуктар иштинде 1.367 тура халышканнар өлүрткен, балыглаткан болгаш туттурган. Ол-ла медээ ёзугаар алырга, ол-ла үениң дургузунда француз шериглер 58 кижизин өлүртүп когарааннар.

Алжирге шак ындыг күштүг дайылдажыышкыннар эрткен чылдың апрель айдан бээр болуп көрбээнин француз шериглерниң штавының медеглелинде демдеглеп турар.

Тайбың чугаалажыышкыннарның идеязы тиилээр

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралының болгаш бедик деңнелге чөвүлел хуралдың дугайында айтырыг талазы-биле Совет чазактың нотазын тайылбырлавышаан, «Скынтейя» солун болза румын хөй-нийти бо документилерни ханы сеткил ханыышкыны-биле дыңнаан деп демдеглеп турар. Совет Эвилелиниң эгелээшкининиң ужур-дузалыының болгаш чогуур үезинде болганының дугайын ол чугаалап турар деп солун бижээн. Шиитпирлээр өйү келген айтырыгларны тодарадыры-биле чугаалажыышкыннарның столунче сонуургалдыг күрүнелерни Совет Эвилели үргүлчү чалап келген. Чөөн болгаш Барыын талаларның аразынга чугаалажыышкыннарны эгелээриниң дугайында чедип алдынган дугуржулга болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырары дээш улустарның демиселинге чугула чедиишкин болур.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынче угланган совет улустуң могаг-шылаг чок чүткүүшкүнүн бистиң улус байырлап турар, ынчангаш тайбың чугаалажыышкыннарның идеязы тиилезин дээш өске улустар-биле кады шиитпирлиг демисежирин бадыткап турар деп «Скынтейя» солун чүүлүнүң түңнелинде бижээн.

Барыын талакы күрүнелерниң чазактарынга Совет чазактың нотазының доңчулалын апрель 1-де Бухарестиң бүгү-ле солуннары парлаан.

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың чазаанга Совет чазактың март 30-де чорутkan нотазы Берлинниң демократтыг парлалгазының кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Герман Демократтыг Республиканың чугаалажыышкынарже чүткүлүн Совет чазак байырлап турар деп солуннар демдеглээн. Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга киржиринге Совет Эвилелиниң белени болза бүгү кижи төрелтетенни сонуургадып турар айтырыгларны шиитпирлээринче Совет чазактың чалбыыштыг чүткүлүнүң база бир чаа бадыткаашкыны ол деп солуннар айтып турар.

«Нейес Дейчланд» солун «Чугаалажыышкыннар болур-даа!» деп чүүлүнге ол чөвүлел хуралга чүгле ийи герман күрүнелерниң эвес, харын-даа Польшаның, Чехословакияның, тодаргайлаарга, гитлерже агрессияның айыылынга эң баштай таварышкан чурттарның төлээлекчилериниң киржириниң эргежок чугулазын онзалап айтып турар.

Ол чөвүлел хуралга Германия-биле тайбың керээзин чарарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнүң чугулазын айытпышаан, ол солуннуң бижип турары болза: тайбың керээзин чарар чорук—немец улустуң чаңгыс базым-даа атказарлап шыдавазы негелде-дир. Тайбың керээзи бистиң улуска бодунуң бүгү хамаарышпас эргелерин эгидип бээр, тайбынның, демократияның болгаш хосталганың байдалынга амыдыралды хандырар ужурлуг.

ПОЛЬША

ВАРШАВА. (СЭТА). АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга Совет Чазактың март 20-де чорутkan нотазын польша парлалга тайылбырлап бижип турар.

«Жолнеж вольности» деп солун «Женеваже орукта» деп чүүлүнде мынчаар бижээн: «Чөвүлел хуралды чыылдырар чорук — бүрүнү-биле совет политиканың болгаш ооң дипломатиязының, ооң маргылдаа чок чедиишкиннериниң ачы-хавыязы дээрзинге кым-даа дадагалзавас. Совет Эвилели улустар аразынга дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче бодунуң чүткүлүн кылган базым бүрүзүнде-ле чөвүлел хуралды чыырынга шаптыктаан бүгү-ле моондактарны узуткап келген».

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынче, улустар аразының маргылдааларын узуткаар болгаш тайбың ёзу-биле кожа-хелбээ турарынче, делегейге тайбың болгаш айыыл чок чорукту хандырарынче Совет Эвилели шынап-ла чүткүп турарын ол херечилеп турар деп ук солун демдеглээн.

МАР-ның улустуң улуг хуралының сессиязы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Улустуң улуг хуралының сессиязы Моолдуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң үш чыл планының телевилелин болгаш республиканың 1959 чылда күрүне бюджединиң телевилелин чугаалажып көрүп турар.

Төлээлерниң чугааларында амгы үеде шиитпирлээри бирги чергениң айтырыглары чырыттынып турар. Чуртта кооператив шимчээшкиниң чедиишкинниг чоруп турары-биле чергелештир көдээ ажыл-агыйның каттыжыышкыннарының организас-ажыл-агый талазы-биле быжыгыышкынының, каттыжыышкыннарның кежигүннериниң социалистиг угаан-медерелиниң бедиишкиниң чугулазын олар онзалап демдеглеп турар.

Хэнтей аймактың «Хүдүлмүр» кооперативиниң ажыл-агый талазы-биле быжыгыышкынының дуржулгазының дугайын ооң даргазы, улустуң улуг хуралының депутады Чойдорж чугаалаан. Амгы үеде ол кооперативте 700 ажыг арат ажыл-агыйлар бар. Сөөлгү 12 чылдарның дургузунда ук каттыжыышкын күрүне даалгаларын чылдың-на ажыр күүседип келген. Сүт саарының болгаш дүк кыргыырының талазы-биле үш чыл планының төнчүзүнде — 1960 чылда алыр деп айыткан турган планнарны ол эрткен чылын-на күүседипкен.

Төп албан черлериниң ажылын чурумчударынче, штаттарны кызырарынче, күрүне удуртулгазының чурумун экижидеринче сессияның киржикчилери боттарының саналдарынга улуг кичээнгейни салып турарлар.

Моолдуң даштыкы политиказының үндезини болза, тайбынны камгалаары болгаш быжыглаары болур деп улустуң улуг хуралының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы депутат Жаргалсайхан медеглээн. Ынчангаш бистер моон соңгаар-даа ССРЭ-биле болгаш социалистиг өске-даа күрүнелер-биле акы-дуңмалышкы харылзааларывысты улам быжыглаар хүлээлгелиг бис деп ол чугаалаан. Моолдуң Индия болгаш Бирма-биле эп-найыралдыг харылзаалары көскүзү-биле экижээн.

Моол улус тайбынны камгалаары-биле сырый холбашкан. Ынчангаш ядролуг чепсекти шенээрин болгаш ажыглаарын хоругдаарын моол улус негеп турар деп Жаргалсайхан чугаалаан.

Мурнуу Кореяда ажыл соксадыышкыны

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Пхеньянның радиозу Мурнуу-Кореяның «Кэнхан синмун» деп солунунуң бижип турарын ёзугаар мынча деп дамчыткан: Сеул хоорайда чуртталга бажыңның тудуушкунунда ажылдап турар чер казыкчылары тудуг ээлериниң алды айлар дургузунда оларга ажыл төлевирин бербейн турарынга удурланганын илередири-биле ажыл соксадыышкынын чарлааннар.

Эрткен чылдың эгезинде лисынманчы бөлүк чуртталга тудуу чорудуп турар деп чонну мегелээри-биле тудуг «планы» хүлээп алган. Ынчангаш акша-хөреңгиниң четпестээнинден ол чүгле 2 хуу күүсеттинген.

Ол планны ёзугаар Сеулда бир бажыңның тудуушкунун кылып турар «Енрип санчон» деп компания ажыл чоктарның аразындан ийи чүс ажыг ажылчыннарны хөлезилеп алган турган. Ынчалза-даа лисынманчы бөлүктүң чуртталга тудуушкунунуң талазы-биле «планнары» буурап дүшкен болгаш чалча эрге-чагыргаларның кара-дуразында чоруунга даянып алгаш, ол компанияның ээлери чер казыкчыларынга ажыл төлевирин алды айлар дургузунда төлеп бербээн.

Апрельде чаа кинолар

Чоокку хүннерде областың болгаш Кызылдың экраннарынга совет болгаш даштыкы кинематографияларның бүдүрүп үндүрген чаа кинолары үнүп эгелээр.

Кызылдың экраннарында «Евгений Онегин» деп кино чедиишкинниг үнүп турар. Улуг орус шүлүкчү А. С. Пушкинниң шүлүктеп бижээн «Евгений Онегин» деп романындан кинону үндезилеп кылган. Ук чогаалды опера кылдыр улуг орус композитор Петр Ильич Чайковский аялга бижээн. Кинода ССРЭ-ниң улуг театрының оркестри, ыраажылары болгаш ниити ыр бөлүү киришкен.

Экраннарда үнүп эгелээн «Тайга хек-таванының үнер өйү келген» деп кино тыва көрүкчүлерге онза солун. Ону Свердловскиниң киностудиязы кылып үндүрген. Хамааты дайын чылдарында бурят улустуң революцияже чүткүлүн, Советтерниң эрге-чагыргазы дээш оларның демиселиниң дугайын чугаалап турар.

«Оор саасkan» деп кинону улуг орус чогаалчы Герценниң өлүм чок чогаалын ёзугаар «Мосфильм» тургускан, Реформа мурнундагы Россияга крепостной тараачыннарның аар-берге амыдыралын ында көргүскен. Шак ындыг кулданыгга бастырган амыдыралда Соколинский ноянның театрының артизи Анетан ышкаш ындыг шылгарангай талантылар өлүп чораан.

Бодунуң мурнунга салган сорулгазын чедип алыр дээш коргуш чок болгаш маадырлыы-биле демисежип турар кижилер дугайында «Дугуйлар дагжап турда» деп кинода көргүзүп турар.

«Киев чурттуг кыс» деп өңнүг кинонуң бирги кезээниң маадырларын көрүкчүлерден кым уттупкан деп! Ону шагда-ла үндүрген болзадаа ол областың экраннарында амдаа үнүп турар. Удавайн ол кинонуң ийиги кезээ үнүп эгелээр. Ында ажылчын Яков Середаның өг-бүлези кол черни ээлеп турар. Совет кинонуң элээн улуг ажылдакчызы, ССРЭ-ниң алдарлыг артизи Борис Чирков Середаның ролюнда ойнап турар.

«Киев чурттуг кыстың» ийиги кезээнде Ада-чурттуң улуг дайынының дугайын чугаалап турар. Кинонуң кол маадыры Галя Москвага турда дайын эгелээн. Галя кызып тургаш, дайзынның ээлеп апканы Киевке чедип келген. Ол, дораан-на чажыт ажылдыг кижилер-биле харылзажы берген. Партизаннарның даалгазы-биле телеграф агентилелинге ол ажылдай берген. Улуг, берге даалганы күүседириниң мурнунда уругну партияга хүлээп алган. Даалга күүсеттинген-даа бол, Галяны фашистер тудуп алган.

1943 чылдың ноябрьде Совет Армия Киевти хостап алган. Совет шериглер Галяның туттурган шериглер-биле кады турган эшелонну дайзындан хунаап алган. Фашистерни үндүр сүрүпкеш, хоорайны, заводту тургузуп, Яков Середаның өг-бүлези база-ла ажылдап, чурттап эгелээннер.

Бирги комсомолчуларның маадырлыг чоруктарының дугайында «Хат» деп кино чугаалап турар.

...Актарның ээлеп алган тургаңы Мурнуу чукте хоорайжыгаштан ажылчын болгаш тараачын аныяктар эвилелиниң бирги Бүгү-эвилел съездизинге баар дээш үш кижи чорупкан: ажылчын Федор, гимназист Митя болгаш ажылчын уруг Настя. Оруқ ара оларга ада-ие, дөргүл-төрел чок чер кезип чоруур оол Окурок биле Мари деп уруг каттыжып алганнар.

Оларның хөй хүннерде чоруп келген оруу дыка берге болган. Митя өлүрткен, бөлүк большевиктер-биле кады Марини боолап каан, дээрбечилерниң боозунуң огунга Настя балыглаткан.

Фронтунуң ындында артып калганнарның, бодунуң өлүрткен эштериниң өмүнээзинден Федор съездиге чүве чугаалаан.

Настяның ролюнда артист Тамара Логинова ойнап турар. Ол «Мосфильмниң» бөлүк артистери-биле кады 1958 чылда бистиң областа чораан болгай.

«Бир эвес даштар чугаалаар турган болза...» деп украин кинода Иван биле Фрузияның ынакшылының кударанчыг, муңгаранчыг болганын чугаалап турар. Нефть тывар черниң ажылчыны Иван, улуска бүзүрээчел бичии Фрузя олар аразында ынакшыжа бергеннер. Фрузя аас-кежиктиг болгаш удавас уруглуг болур турган. Иван-биле кажан кады чурттап, боттарының ажыл-агыйын кыла бээриниң дугайында ол бодап чораан. Дүрген-не акша-хөреңги чыып алыр дээш Иван кандыг-даа аар ажылды кылыр турган. Бир-ле катап Иван болчашкан черинге келбейн барган.

Каас, коя кеттинер бай уруг Ганка-биле Иванның будулуп чоруй барганы ол.

Даштыкы кинолардан колдуунда-ла улус демократиязының чурттарының кинолары үнер. Кино тарадыр черде чехословак «Дөртен дөрт», польша «Ону уттуп болбас» болгаш оон-даа өске кинолар келген.

М. МАМОНОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

АРЫГ-ШЕВЕРНИ САГЫЫРЫ КАДЫКШЫЛДЫҢ ҮНДЕЗИНИ

Колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннары хууда гигиенаның дүрүмнерин сагыңар, ол чорук силерниң кадыыңарны болгаш күш-ажыл кылыр аргаңарны камгалаарынга дузалаар.

Чемнеңир мурнунда, албаннаар бажыңга кирген соонда база ажыл доозулган соонда холдарыңарны саваңнап чуңар.

Мага-боттуң арыг-шеверин хайгаараңар. Неделя санында чуңуңар, ак хевиңерни солуңар.

Диштериңерни камгалаңар. Хүннүң-не оларны порошоктуг диш шотказы-биле аштаңар.

Буттарыңарны удуур мурнунда саваңнап чуңар. Ол чорук оларны деридер болгаш ылчырап-чыдыыр аарыглардан баш удур камгалаар.

Идик-хептиң арыг-шеверин сагыңар. Чурттаар черже кирер мурнунда идиктерни эки аштап дүрбүңер. Идиктерни хүннүң-не аштаңар.

Хирлиг ак болгаш даштыкы хептер аарыгларны тарадырынга үнер дөс болуп болур. Ак хептерни чогуур өйүнде чуңар, даштыкы хептерни эки аштап арыглаңар.

Хову турлааның девискээрин хирлендирбеңер. Аъш-чем артыын болгаш өске-даа арыг эвес чүүлдерни тарадыр октаваңар, оларга тускай черни белеткеңер.

Көдээ ажыл-агыйның механизаторлары тускай хептиг ажылдаңар. Ону чогуур өйүнде чуңар, аштаңар, ол чорук аарыглардан камгалаар.

Машина-септелге мастерскаяларының ажылчыннары ажылдаар черниң арыг-шевери болгаш корум-чоруму дээш демисежиңер.

Урезиннерни хораннап турар үеде тускай хепти, резина холхаптарны болгаш сапогтарны кедиңер, ажыл доостуру билек-ле тускай хевиңерни уштуп, салгынга каксыңар, оларны тускай шкафтарга шыгжаңар.

Элээр эвес байдалга ажылдаарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү кудулаар болгаш бертик-межелге чедирип болур.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Күрүне страхованиези

Көдээ ажыл-агый культураларын шуурган, долу, үер, соок болгаш бойлустуң өске-даа чайгаар болур айыылынга таваржырындан эки-тура страхованиезинге хүлээп алыр.

Көдээ ажыл-агый культураларының 1959 чылдың дүжүдүнүң страхованиезиниң керээзин чүгле тарылга эгелээриниң мурнунда чарып болур.

Колхозтар баштаар черлери! Көдээ ажыл-агый культураларының эки-тура страхованиезиниң керээлерин чарарынче далажыңар.

Күрүне страхованиезиниң инспекциязынга барыңар.

Тыва областа Күрстрахтың эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал килдизиниң 3 — 88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, иштики информация пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3 — 65.

ТС—00719. Чагыг № 1007. Культура эргелелиниң типографиязы.